

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

Ghid privind jurisprudența Convenției europene a drepturilor omului

---

Imigrația

Actualizat la 31 august 2021

Întocmit de Grefă. Nu obligă Curtea.

Invităm editorii sau organizațiile care doresc să traducă și/sau să reproducă integral sau parțial acest ghid, în format tipărit sau electronic (web), să contacteze publishing@echr.coe.int pentru a se informa cu privire la procedura de autorizare.

Pentru informații privind traducerile în curs de realizare ale ghidurilor de jurisprudență, vă rugăm consultați documentul [Traduceri în curs](#).

Textul original al acestui ghid este redactat în limba engleză. Este actualizat periodic, data cea mai recentă fiind 31 august 2021. Poate suferi modificări de formă.

Ghidurile privind jurisprudența pot fi descărcate de la adresa www.echr.coe.int (Jurisprudență – Analiză jurisprudențială – Ghiduri de jurisprudență). Pentru informații actualizate despre publicații, vă rugăm să accesați contul de Twitter al Curții: https://twitter.com/CEDO_CEDH.

Prezenta traducere este publicată cu acordul Consiliului Europei și al Curții Europene a Drepturilor Omului și reprezintă responsabilitatea exclusivă a Institutului European din România.

© Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2022

Cuprins

Cuprins	3
Notă către cititori.....	5
Introducere.....	6
I. Accesul pe teritoriu și procedurile	7
A. Cererea de viză pentru a intra într-o țară în scopul obținerii azilului.....	8
B. Accesul în scopul reîntregirii familiei	8
C. Acordarea vizelor și art. 4	9
D. Interdicții de intrare și de călătorie	9
E. Returnarea pe mare	10
II. Intrarea pe teritoriul statului pârât	11
A. Situații la frontieră și/sau la puțin timp după intrarea pe teritoriu.....	12
B. Încarcerarea în zone de tranzit și în centre de primire.....	13
C. Luarea în custodie publică legată de imigrație în temeiul art. 5 § 1 lit. (f)	14
1. Principii generale	14
2. Persoanele vulnerabile	15
3. Garanții procedurale	16
D. Accesul la proceduri și la condițiile de primire	17
1. Accesul la procedura de azil sau alte proceduri pentru a împiedica îndepărtarea	17
2. Condițiile de primire și libertatea de circulație.....	17
III. Aspecte de fond și procedurale ale cauzelor privind expulzarea, extrădarea și scenarii în legătură cu acestea.....	19
A. Art. 2 și art. 3 din Convenție	20
1. Întinderea și aspectele materiale ale motivării Curții în temeiul art. 2 și art. 3 în cauze de îndepărtare în materie de azil	20
2. Îndepărtarea către o țară terță.....	22
3. Aspecte procedurale	23
4. Cauze legate de securitatea națională.....	24
5. Extrădarea.....	24
6. Expulzarea persoanelor grav bolnave.....	25
B. Pedepsa cu moartea Art. 1 din Protocolul nr. 6 și art. 1 din Protocolul nr. 13.....	26
C. Denegarea de dreptate flagrantă: art. 5 și art. 6	27
D. Art. 8	27
1. Expulzarea.....	27
2. Permisele de ședere și posibilitatea de a regulariza statutul juridic al persoanei.....	28
3. Cetățenia	28
E. Art. 1 din Protocolul nr. 7.....	29
F. Art. 4 din Protocolul nr. 4.....	29

IV. Înainte de îndepărtare și îndepărtarea în sine	31
A. Restrângeri ale libertății de circulație și privarea de libertate în scopul îndepărtării	32
B. Asistența care trebuie oferită persoanelor urmând a fi îndepărtate	34
C. Expulzarea forțată în sine	34
D. Acordul pentru „întoarcere voluntară asistată” în cauzele privind îndepărtarea în temeiul art. 2 și art. 3.....	34
E. Regula 39 / Măsuri provizorii	35
V. Alte scenarii de caz.....	36
A. Drepturile economice și sociale.....	36
B. Traficul de persoane	37
C. Obligațiile de a preveni vătămarea și de a efectua o anchetă eficientă în alte situații specifice privind migrații	37
VI. Aspecte procedurale ale cererilor în fața Curții	38
A. Reclamanții cu sănătate psihică precară	38
B. Data începerii termenului de șase luni în cauzele privind îndepărtarea în temeiul art. 2 sau art. 3	38
C. Lipsa unui risc iminent de îndepărtare	39
D. Calitatea procesuală pentru a depune cerere în numele reclamantului.....	39
E. Exercițarea abuzivă a dreptului de a introduce o cerere individuală	39
Lista cauzelor citate	40

Notă către cititori

Prezentul ghid face parte din seria Ghidurilor de jurisprudență publicate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Curtea”, „Curtea Europeană” sau „Curtea de la Strasbourg”), cu scopul de a informa practicienii dreptului cu privire la hotărârile și deciziile fundamentale pronunțate de Curtea de la Strasbourg. Prezentul ghid analizează și rezumă jurisprudența în legătură cu o gamă largă de dispoziții din Convenția europeană a drepturilor omului (denumită în continuare „Convenția” sau „Convenția europeană”) în materie de imigrație. Trebuie citit coroborat cu ghidurile privind jurisprudența pe articole, la care face referire sistematic.

Jurisprudența citată a fost selectată dintre hotărârile și deciziile de referință, importante și/sau recente.*

Hotărârile și deciziile Curții nu numai că soluționează cauzele cu care a fost sesizată, ci servesc, de asemenea, în sens mai larg, pentru a clarifica, proteja și dezvolta normele Convenției; astfel, acestea contribuie la respectarea de către state a angajamentelor pe care și le-au asumat în calitate de părți contractante [*Irlanda împotriva Regatului Unit*, 18 ianuarie 1978, pct. 154, seria A nr. 25, și, mai recent, *Jeronovičs împotriva Letoniei* (MC), nr. 44898/10, pct. 109, 5 iulie 2016].

Sistemul instituit de Convenție are ca finalitate să soluționeze, în interesul general, probleme care țin de ordinea publică, ridicând astfel standardele de protecție a drepturilor omului și extinzând jurisprudența din acest domeniu la întreaga comunitate a statelor care sunt părți la Convenție [*Konstantin Markin împotriva Rusiei* (MC), 30078/06, pct. 89, CEDO 2012]. Astfel, Curtea a subliniat rolul Convenției ca „instrument constituțional al ordinii publice europene” în domeniul drepturilor omului [*Bosphorus Hava Yollari Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi împotriva Irlandei* (MC), nr. 45036/98, pct. 156, CEDO 2005-VI, și mai recent, *N.D. și N.T. împotriva Spaniei* (MC), nr. 8675/15 și 8697/15, pct. 110, 13 februarie 2020].

---

* Jurisprudența citată poate fi în una sau în cele două limbi oficiale (engleză și franceză) ale Curții și ale fostei Comisii Europene a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Comisia”). Dacă nu se specifică altfel după denumirea cauzei, referința citată este cea a unei hotărâri pe fond, pronunțată de o Cameră a Curții. Mențiunea „(dec.)” se referă la o decizie a Curții, iar mențiunea „(MC)” indică faptul că respectiva cauză a fost examinată de Marea Cameră. Hotărârile Camerei care nu sunt definitive la data publicării prezentei actualizări sunt marcate cu un asterisc (*).

Introducere

1. Prezentul document este destinat să fie un instrument de referință pentru jurisprudența Curții în cauze privind imigrația, acoperind toate articolele din Convenție care pot prezenta interes. Este împărțit în șase capitole, care corespund în principiu succesiunii evenimentelor în ordine cronologică. Acesta face trimitere în primul rând la hotărârile și deciziile relevante ale Curții, mai degrabă decât să le reproducă sau să le comenteze, inclusiv, ori de câte ori este posibil, la hotărârile și deciziile recente care consolidează principiile relevante. Astfel, este conceput ca o cale de acces spre jurisprudența Curții într-o anumită materie și nu ca o prezentare exhaustivă.

2. Puține prevederi ale Convenției și ale Protocoalelor sale se referă în mod explicit la „străini” și nu cuprind dreptul la azil. De regulă, statele au dreptul, în temeiul dreptului internațional consacrat și sub rezerva obligațiilor prevăzute prin tratate, să controleze intrarea, șederea și expulzarea străinilor. În *Soering împotriva Regatului Unit* Curtea a hotărât pentru prima dată că extrădarea reclamantului putea atrage răspunderea statului care îl extrădează în temeiul art. 3 din Convenție. De atunci, Curtea a hotărât în mod constant că expulzarea unui resortisant străin de către un stat contractant poate ridica o problemă în temeiul art. 2 și art. 3, angajând, astfel, răspunderea statului respectiv în temeiul Convenției, în cazul în care s-au prezentat motive întemeiate pentru a crede că, dacă va fi expulzată, persoana respectivă va risca în mod real să fie supusă în țara de destinație unor tratamente contrare art. 2 și art. 3. De asemenea, Curtea se pronunță asupra cauzelor referitoare la respectarea, în cazul îndepărtării migranților de pe teritoriul unui stat contractant și al refuzului intrării pe teritoriul acestuia, a dreptului acestora la respectarea vieții lor private și/sau de familie, astfel cum este garantat de art. 8 din Convenție.

3. Numeroase cauze privind imigrația cu care este sesizată Curtea încep cu o cerere de măsuri provizorii în temeiul art. 39 din Regulamentul Curții, de obicei măsuri prin care se solicită statului pârât să se abțină de la a expulza persoane în așteptarea examinării cererii lor în fața Curții (pentru mai multe detalii, a se vedea infra, secțiunea „Regula 39 / Măsuri provizorii”).

I. Accesul pe teritoriu și procedurile

Art. 1 din Convenție

„Înaltele părți contractante recunosc oricărei persoane aflate sub jurisdicția lor drepturile și libertățile definite în titlul I al prezentei convenții.”

Art. 3 din Convenție

„Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.”

Art. 4 din Convenție

„1. Nimeni nu poate fi ținut în sclavie sau în servitute.

2. Nimeni nu poate fi constrâns să efectueze o muncă forțată sau obligatorie.

3. Nu se consideră «muncă forțată sau obligatorie» în sensul prezentului articol:

(a) orice activitate care trebuie să fie desfășurată în cadrul detenției impuse în conformitate cu dispozițiile de la art. 5 din Convenție sau pe durata eliberării condiționate din detenție;

(b) orice serviciu cu caracter militar sau, în cazul obiecțiilor de conștiință, în țările în care aceștia sunt recunoscuți, serviciul efectuat în locul serviciului militar obligatoriu;

(c) orice serviciu efectuat în cazul unei situații de urgență sau al catastrofelor care amenință viața sau bunăstarea comunității;

(d) orice muncă sau serviciu care face parte din obligațiile civice normale.”

Art. 8 din Convenție

„1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora.”

Art. 2 din Protocolul nr. 4 la Convenție

„1. Oricine se găsește în mod legal pe teritoriul unui Stat are dreptul să circule în mod liber și să-și aleagă în mod liber reședința sa.

2. Orice persoană este liberă să părăsească orice țară, inclusiv pe a sa.

3. Exercițarea acestor drepturi nu poate face obiectul altor restrângeri decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, siguranța publică, menținerea ordinii publice prevenirea faptelor penale, protecția sănătății sau a moralei, ori pentru protejarea drepturilor și libertăților altora.

4. Drepturile recunoscute în paragraful 1 pot, de asemenea, în anumite zone determinate, să facă obiectul unor restrângeri care, prevăzute de lege, sunt justificate de interesul public într-o societate democratică.”

Art. 4 din Protocolul nr. 4 la Convenție

„Expulzările colective de străini sunt interzise.”

4. După cum s-a menționat mai sus, accesul neresortanților pe teritoriu nu este reglementat expres în Convenție, și nici nu se afirmă cine ar trebui să primească viză.

A. Cererea de viză pentru a intra într-o țară în scopul obținerii azilului

5. În *M.N. și alții împotriva Belgiei* (MC), reclamanții, un cuplu sirian și cei doi copii ai lor, au călătorit în Liban; aici au solicitat ambasadei belgiene eliberarea de vize pe termen scurt pentru a le permite să ajungă în Belgia pentru a cere azil dat fiind conflictul din Siria, invocând art. 3 din Convenție. Solicitățile lor au fost prelucrate și respinse de către Oficiul pentru străini din Belgia. Notificați de către Ambasada Belgiei în legătură cu aceste decizii, reclamanții au declarat recurs în fața instanțelor belgiene. Curtea a constatat că statul pârât nu și-a exercitat competența extraterritorială asupra reclamanților prin prelucrarea cererilor de viză ale acestora și că nu fusese creată o conexiune jurisdicțională prin recursul reclamanților.

B. Accesul în scopul reîntregirii familiei

6. Unui stat i se poate cere, în anumite circumstanțe, să permită intrarea unei persoane atunci când aceasta este o precondiție pentru ca persoana să-și exercite anumite drepturi în baza Convenției, în mod deosebit dreptul la respectarea vieții de familie. În același timp, nu există nicio obligație pentru un stat, în temeiul art. 8, de a respecta alegerea de către cuplurile căsătorite a țării în care au reședința matrimonială și de a accepta ca soții care nu sunt resortisanți să se stabilească în acea țară. Elementele de principiu, care sunt, în general, luate în considerație pentru a stabili dacă un stat are obligația pozitivă în temeiul art. 8 din Convenție de a permite reîntregirea familiei, au fost rezumate în *M.A. împotriva Danemarcei* (MC): (i) statutul în țara gazdă și legăturile cu aceasta ale străinului care solicită reîntregirea familiei și membrul de familie vizat; (ii) dacă străinii vizați aveau un statut stabil sau precar de imigrant în țara gazdă atunci când și-au întemeiat familia; (iii) dacă au existat piedici majore sau insurmontabile în calea familiei care locuiește în țara de origine a persoanei care solicită reîntregirea; (iv) dacă erau implicați copiii; (v) dacă persoana care solicită reunirea ar putea demonstra că avea suficiente venituri independente și de durată, care să nu fie prestații de asigurări sociale, pentru a acoperi costurile de bază ale vieții membrilor săi de familie (pct. 131-135).

7. Cu privire la cerințele de procedură pentru prelucrarea cererilor refugiaților de reîntregire a familiei, procesul decizional trebuie să garanteze în măsură suficientă flexibilitatea (de exemplu, în ceea ce privește utilizarea și admisibilitatea probelor pentru existența legăturilor de familie), viteza și eficiența necesare pentru a respecta dreptul reclamantului la viața de familie [*M.A. împotriva Danemarcei* (MC), pct. 137-139 și 163; *Tanda-Muzinga împotriva Franței*; *Mugenzi împotriva Franței*; *Senigo Longue și alții împotriva Franței*]. Aceste considerente se aplică în mod egal și beneficiarilor de protecție subsidiară, inclusiv persoanelor care riscă să fie supuse unor rele tratamente în temeiul art. 3 din cauza situației generale din țara de origine, unde riscul nu este temporar, ci apare ca fiind permanent sau de lungă durată [*M.A. împotriva Danemarcei* (MC), pct. 146]. Totodată, este necesară o apreciere echilibrată și individualizată a interesului unității familiale în lumina situației concrete a persoanelor vizate și a situației din țara lor de origine, pentru a stabili perspectiva reală de întoarcere sau durata probabilă a obstacolelor în calea acesteia (*ibid.*, pct. 149, 162 și 192-193; a se vedea, de asemenea, *El Ghatet împotriva Elveției*, în care instanțele interne nu au așezat suficient interesul superior al copilului reclamant în centrul punerii în balanță și al motivării).

8. Deși statele se bucură de o largă marjă de apreciere în temeiul art. 8 din Convenție pentru a decide dacă vor impune o perioadă de așteptare pentru reîntregirea familiei solicitată de persoanele cărora nu li s-a acordat statutul de refugiat, dar care s-au bucurat de protecție subsidiară sau de protecție temporară, peste durata de doi ani, obstacolele insurmontabile în a beneficia de viața de familie în țara de origine dobândesc tot mai multă importanță în evaluarea corectă a justului echilibru [*M.A. împotriva Danemarcei* (MC), pct. 161-162 și 193], ținând seama de faptul că perioada separării efective ar putea fi, în mod inevitabil, chiar mai lungă decât perioada de așteptare (pct. 179). Curtea a constatat o încălcare a art. 8 cu privire la perioada legală de așteptare de trei ani al cărei obiect l-a făcut

reclamantul din *M.A. împotriva Danemarcei* (MC), resortisant sirian căruia îi fusese acordat așa-numitul „statut de protecție temporară” în Danemarca în 2015, înainte de a putea solicita reîntregirea familiei cu soția sa, cu care era căsătorit de mult timp. În special, Curtea a considerat că reclamantul nu avusese în temeiul dreptului intern posibilitatea reală a unei evaluări personalizate dacă o perioadă mai scurtă de așteptare era justificată de considerente de unitate a familiei, în pofida faptului că se acceptase în procedurile interne că existau piedici insurmontabile în calea exercitării de către cupluri a vieții de familie în țara lor de origine (pct. 192-194).

9. Totuși, atunci când un stat decide să adopte o legislație care conferă dreptul ca soții anumitor categorii de imigranți să se alătore acestora, trebuie să facă acest lucru într-un mod compatibil cu principiul nediscriminării consacrat la art. 14. Curtea a constatat încălcarea art. 14 coroborat cu art. 8 în *Hode și Abdi împotriva Regatului Unit* din cauză că unui reclamant, care s-a căsătorit ulterior stabilirii în țară cu celălalt reclamant, cu statut de refugiat, nu i s-a permis să i se alătore soțului în statul pârât, întrucât refugiaților care s-au căsătorit înainte de stabilirea în țară și imigranților cărora li s-a acordat statutul de rezidență temporară puteau să li se alătore soții/soțiile lor.

10. Un alt scenariu privind reîntregirea familiei refugiaților a fost examinat de Curte în *Mubilanzila Mayeka și Kaniki Mitunga împotriva Belgiei*. Prima reclamantă a obținut statutul de refugiat și permisiunea pe termen nedeterminat pentru a rămâne în Canada și i-a cerut fratelui ei, cetățean olandez, să-i ia fiica de cinci ani (a doua reclamantă) din țara de origine, unde copilul locuia cu bunica, și să aibă grijă de copil până când i se va putea alătura. La sosirea în Belgia, în loc să faciliteze reunirea celor două reclamante, autoritățile au reținut și, ulterior, au expulzat a doua reclamantă în țara de origine, ceea ce a reprezentat o încălcare a art. 8 (pct. 72-91).

11. Cu privire la refuzul de a permite reîntregirea familiei bazat pe legăturile cu o altă țară și diferența de tratament dintre persoanele născute cu cetățenia statului pârât și cele care au dobândit-o ulterior, a se vedea *Biao împotriva Danemarcei* (MC). În *Schembri împotriva Maltei*, Curtea a constatat că art. 8 nu se aplica unei „căsătorii de conveniență”: nu în contextul solicitării permisiunii pentru a intra, ci mai degrabă pentru a rămâne în statul pârât (a se vedea, în general, infra, secțiunea „Art. 8”), Curtea a constatat că prin neacordarea unui permis de ședere familial partenerului de același sex al reclamantului se încălca art. 14 coroborat cu art. 8 (*Taddeucci și McCall împotriva Italiei*).

C. Acordarea vizelor și art. 4

12. În *Rantsev împotriva Ciprului și Rusiei*, fiica reclamantului, cetățean rus, decedase în circumstanțe inexplicabile după ce căzuse de la fereastra unei proprietăți private din Cipru, la scurt timp de la sosirea cu o viză de „artist de cabaret”. Curtea a constatat că, inter alia, Cipru și-a încălcat obligațiile pozitive în temeiul art. 4 deoarece, în pofida dovezilor privind traficul de persoane în Cipru și a preocupărilor exprimate în diferite rapoarte în ceea ce privește faptul că politica în domeniul imigrației și deficiențele legislative cipriote încurajau traficul de femei în Cipru, regimul său de „vize pentru artiști” nu i-a oferit fiicei reclamantei o protecție concretă și eficientă împotriva traficului și exploatării (pct. 290-293). În ceea ce privește obligația procedurală de a efectua o anchetă eficientă asupra emiterii vizelor de către autoritățile publice în cauze de trafic de persoane, a se vedea *T.I. și alții împotriva Greciei*.

D. Interdicții de intrare și de călătorie

13. Interdicția de intrare interzice persoanelor să intre într-un stat din care au fost expulzate. Interdicția este de obicei valabilă pentru o anumită perioadă și asigură ca persoanelor care sunt considerate periculoase sau indezirabile să nu li se acorde viză sau să nu fie admise în alt mod pe teritoriu. În ceea ce privește statele care fac parte din spațiul Schengen, interdicțiile de intrare sunt înregistrate în baza de date numită Sistemul de Informații Schengen (SIS). În *Dalea împotriva Franței* (dec.), Curtea a constatat că înregistrarea reclamantului în baza de date SIS nu încălca dreptul la respectarea vieții sale private în temeiul art. 8 din Convenție. A luat în considerare efectele interdicției

de călătorie aplicate prin plasarea unei persoane pe lista administrată de ONU a persoanelor suspectate de terorism în temeiul art. 8 din Convenție [*Nada împotriva Elveției* (MC)], precum și ale interdicției de călătorie destinate prevenirii încălcării dreptului intern sau extern privind imigrația, în temeiul art. 2 din Protocolul nr. 4 la Convenție (*Stamose împotriva Bulgariei*).

E. Returnarea pe mare

14. În *Hirsi Jamaa și alții împotriva Italiei* (MC), Curtea a soluționat chestiunea returnării pe mare. Reclamanții au făcut parte dintr-un grup de aproximativ 200 de migranți, inclusiv solicitanți de azil și alții, care fuseseră interceptați de garda de coastă a statului pârât în marea liberă în zona de căutare și salvare a unei alte părți contractante. Reclamanții au fost returnați fără întârziere în Libia în baza unui acord încheiat între Italia și Libia și nu li s-a oferit posibilitatea de a solicita azil. Curtea a constatat că reclamanții se încadrau în jurisdicția statului pârât în sensul art. 1 din Convenție, întrucât acesta a exercitat controlul asupra lor în marea liberă și a considerat că autoritățile italiene știau, sau ar fi trebuit să știe, că reclamanții, atunci când ar fi fost returnați în Libia ca migranți ilegali, ar fi fost expuși unui tratament care ar fi încălcat Convenția, că nu ar fi beneficiat de niciun fel de protecție și că nu existau suficiente garanții care să-i protejeze de riscul de a fi returnați arbitrar în țările lor de origine. A reafirmat că faptul că reclamanții nu ceruseră azil sau nu descrieseră riscurile la care erau expuși ca urmare a lipsei unui sistem în materie de azil în Libia nu scutea statul pârât de respectarea obligațiilor sale în temeiul art. 3 din Convenție. De asemenea, a constatat încălcări ale art. 4 din Protocolul nr. 4 la Convenție și art. 13 din Convenție coroborat cu art. 3 și art. 4 din Protocolul nr. 4 la Convenție.

II. Intrarea pe teritoriul statului pârât

Art. 3 din Convenție

„Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.”

Art. 5 din Convenție

„1. Orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția următoarelor cazuri și potrivit căilor legale:

- a) dacă este deținut legal pe baza condamnării pronunțate de către un tribunal competent;
- b) dacă a făcut obiectul unei arestări sau al unei dețineri legale pentru nesupunerea la o hotărâre pronunțată, conform legii, de către un tribunal ori în vederea garantării executării unei obligații prevăzute de lege;
- c) dacă a fost arestat sau reținut în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, atunci când există motive verosimile de a bănuși că a săvârșit o infracțiune sau când există motive temeinice de a crede în necesitatea de a-l împiedica să săvârșescă o infracțiune sau să fugă după săvârșirea acesteia;
- d) dacă este vorba de detenția legală a unui minor, hotărâtă pentru educația sa sub supraveghere sau despre detenția sa legală, în scopul aducerii sale în fața autorității competente;
- e) dacă este vorba despre detenția legală a unei persoane susceptibile să transmită o boală contagioasă, a unui alienat, a unui alcoolic, a unui toxicoman sau a unui vagabond;
- f) dacă este vorba despre arestarea sau detenția legală a unei persoane pentru a o împiedica să pătrundă în mod ilegal pe teritoriu sau împotriva căreia se află în curs o procedură de expulzare ori de extrădare.

2. Orice persoană arestată trebuie să fie informată, în termenul cel mai scurt și într-o limbă pe care o înțelege, asupra motivelor arestării sale și asupra oricărei acuzații aduse împotriva sa.

3. Orice persoană arestată sau deținută, în condițiile prevăzute de paragraful 1 lit. c) din prezentul articol, trebuie adusă de îndată înaintea unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare și are dreptul de a fi judecată într-un termen rezonabil sau eliberată în cursul procedurii. Punerea în libertate poate fi subordonată unei garanții care să asigure prezentarea persoanei în cauză la audiere.

4. Orice persoană lipsită de libertatea sa prin arestare sau deținere are dreptul să introducă un recurs în fața unui tribunal, pentru ca acesta să statueze într-un termen scurt asupra legalității deținerii sale și să dispună eliberarea sa dacă deținerea este ilegală.

5. Orice persoană care este victima unei arestări sau a unei dețineri în condiții contrare dispozițiilor acestui articol are dreptul la reparații.”

Art. 2 din Protocolul nr. 4 la Convenție

„1. Oricine se găsește în mod legal pe teritoriul unui Stat are dreptul să circule în mod liber și să-și aleagă în mod liber reședința sa.

2. Orice persoană este liberă să părăsească orice țară, inclusiv pe a sa.

3. Exercițarea acestor drepturi nu poate face obiectul altor restrângeri decât acelea care, prevăzute de lege, constituie măsuri necesare, într-o societate democratică, pentru securitatea națională, siguranța publică, menținerea ordinii publice, prevenirea faptelor penale, protecția sănătății sau a moralei, ori pentru protejarea drepturilor și libertăților altora.

4. Drepturile recunoscute în paragraful 1 pot, de asemenea, în anumite zone determinate, să facă obiectul unor restrângeri care, prevăzute de lege, sunt justificate de interesul public într-o societate democratică.”

Art. 4 din Protocolul nr. 4 la Convenție

„Expulzările colective de străini sunt interzise.”

A. Situații la frontieră și/sau la puțin timp după intrarea pe teritoriu

15. Curtea a examinat, de asemenea, cauze în temeiul art. 3 separat, dar și coroborat cu art. 13 din Convenție, în care polițiștii de frontieră au împiedicat persoane să intre pe teritoriul statului pârât nepermițându-le să debarce într-un port (*Kebe și alții împotriva Ucrainei*) sau la un punct de control al frontierei terestre (*M.A. și alții împotriva Lituaniei; M.K. și alții împotriva Poloniei*), ori i-au împiedicat pe reclamanți să depună o cerere de azil sau, atunci când depuseseră astfel de cereri, au refuzat să le dea curs și să inițieze proceduri de azil. În timp ce reclamanții în *Ilias și Ahmed împotriva Ungariei* (MC) puteau depune o cerere de azil pe când se aflau în zona de tranzit de la frontiera terestră dintre Ungaria și Serbia, autoritățile ungare nu și-au îndeplinit obligația procedurală care le revine în temeiul art. 3 atunci când au respins cererile lor de azil ca inadmisibile bazându-se pe prezumția că Serbia este o țară terță sigură care le poate examina pe fond cererile de azil (a se vedea infra, secțiunea „Îndepărtarea către o țară terță”). Atunci când reclamanții pot, în mod întemeiat, să susțină că nu există garanții că cererile lor de azil ar fi serios examinate de către autorități într-o țară terță vecină și că prin returnarea lor în țara de origine s-ar putea încălca art. 3 din Convenție, statul pârât are obligația de a permite reclamanților să rămână în jurisdicția sa până la momentul când afirmațiile lor vor fi în mod corespunzător examinate de către o autoritate internă competentă și nu le poate refuza accesul pe teritoriul său persoanelor care se prezintă la un punct de control la frontieră și care susțin că ar putea fi supuse la rele tratamente dacă rămân pe teritoriul statului vecin, în cazul în care nu sunt luate măsuri adecvate de eliminare a unui asemenea risc (*M.K. și alții împotriva Poloniei*, pct. 178-179).

16. Curtea a examinat, de asemenea, o serie de cauze privind returnarea la frontierele terestre sau aproape de acestea în temeiul art. 4 din Protocolul nr. 4. În *N.D. și N.T. împotriva Spaniei* (MC) Curtea a constatat că această dispoziție este aplicabilă situațiilor în care comportamentul persoanelor - care trec frontiera terestră în mod neautorizat, profitând în mod deliberat de numărul lor mare și utilizând forța - este de natură a crea o situație clar perturbatoare, greu de stăpânit și care pune în pericol siguranța publică. A stabilit un test cu două nivele cu privire la respectarea art. 4 din Protocolul nr. 4 în astfel de circumstanțe: dacă statul a asigurat un acces efectiv și autentic la mijloace legale de intrare, în special proceduri la frontieră, pentru a permite tuturor persoanelor supuse persecuției să prezinte o cerere de protecție, bazată în special pe art. 3, în condiții care să asigure procesarea cererii în mod consistent conform cu normele internaționale, inclusiv Convenția. Atunci când statul a asigurat un asemenea acces, dar reclamantul nu a făcut uz de acesta, trebuie luat în considerare dacă existau motive concludente pentru a proceda astfel și care aveau la bază fapte obiective pentru care erau responsabile statele. Lipsa unor astfel de motive concludente poate duce la considerarea acestuia ca fiind urmarea comportamentului avut de reclamant, justificând absența unei identificări individuale. În ceea ce privește faptele cauzei, Curtea a constatat neîncălcarea art. 4 din Protocolul nr. 4, dar a subliniat că această constatare nu pune la îndoială obligația și necesitatea ca statele contractante să-și protejeze frontierele într-o manieră care respectă garanțiile Convenției și, în special, interzicerea returnării. În *M.K. și alții împotriva Poloniei* reclamanții au formulat o pretenție întemeiată pe art. 3, susținând că se prezentaseră la punctele de control la frontieră și încercaseră să intre în statul pârât în mod legal folosind procedura cererii de azil care ar fi trebuit să fie dispoziția acestora în temeiul dreptului intern. Deși au fost interogați individual de către polițiștii de frontieră și au primit decizii individuale prin care li s-a refuzat intrarea în Polonia, Curtea a considerat că declarațiile lor privind intenția de a solicita azil au fost ignorate și că deciziile care le-au fost emise nu reflectau corespunzător motivele prezentate de reclamanți pentru a justifica teama lor de persecuție. În plus, reclamanților nu

li s-a permis să consulte avocați și li s-a refuzat chiar accesul la avocații prezenți la punctul de control la frontieră. Curtea a constatat că deciziile prin care reclamanților li s-a refuzat intrarea în Polonia nu au fost luate corespunzător în raport cu situațiile lor individuale și au făcut parte dintr-o politică mai amplă de refuz de a primi cereri de azil din partea persoanelor care se prezentau la frontiera polono-belarusă și de a returna aceste persoane în Belarus și a constatat încălcarea art. 4 din Protocolul nr. 4 (a se vedea, de asemenea, *D.A. și alții împotriva Poloniei**). În *Shahzad împotriva Ungariei**, cauză privind expulzarea fără întârziere după o intrare ilegală (reclamantul, împreună cu alți 11 cetățeni pakistanezi, intrase în Ungaria tăind o gaură în gardul de protecție la frontiera dintre Ungaria și Serbia), Curtea a constatat încălcarea art. 4 din Protocolul nr. 4 deoarece reclamantul nu avusese acces efectiv la un mijloc de a intra legal și dat fiind că lipsa unei decizii individuale de expulzare nu poate fi imputată comportamentului avut de reclamant. Reclamantul (și ceilalți migranți) fusese interceptat de polițiștii maghiari pe teritoriul ungar la câteva ore după intrarea sa neautorizată și fusese îndepărtat în afara gardului de la frontieră, fără a fi supus vreunei proceduri de identificare sau de examinare a situației sale de către autoritățile maghiare, în pofida faptului că reclamantul a afirmat că a declarat că dorește să solicite azil. Constatând că reclamantul nu avusese acces efectiv la un mijloc de intra legal, Curtea a considerat că singurele posibilități de a intra legal în Ungaria (două zone de tranzit) erau situate la o depărtare de 40 km sau mai mult, că accesul la acestea era limitat (admitere limitată la 15 solicitanți de protecție internațională per zonă de tranzit pe zi și cerința de a se înscrie în prealabil pe lista de așteptare, la care reclamantul, fiind celibatar, nu avusese sau nu ar fi avut acces) și că nu exista o procedură formală însoțită de garanții adecvate care să guverneze admiterea.

17. În *Sharifi și alții împotriva Italiei și a Greciei*, reclamanții intraseră în Grecia venind din Afganistan și ulterior se îmbarcaseră ilegal pentru Italia. La sosirea în portul Ancona, poliția de frontieră italiană i-a reținut și i-a dus imediat înapoi la navele din care tocmai debarcaseră și i-a expulzat înapoi în Grecia, fără a le oferi posibilitatea să solicite azil, să contacteze avocați sau interpreți ori a le oferi orice informații despre drepturile lor. Curtea a constatat că Italia a încălcat art. 3 cu privire la îndepărtarea lor ulterioară în Afganistan și la riscul de rele tratamente acolo, art. 13 coroborat cu art. 3 din Convenție și cu art. 4 din Protocolul nr. 4.

18. În *D împotriva Bulgariei**, reclamantul făcea parte din grupul de persoane care intrase în Bulgaria în mod neautorizat, ascunzându-se într-un camion și cu dorința de a tranzita țara în drum spre Europa Occidentală. Grupul nu a fost descoperit la intrare, ci doar atunci când camionul, după ce străbătuse teritoriul bulgar, încerca să traverseze frontiera dintre Bulgaria și România. Autoritățile române au arestat toți pasagerii, le-au interzis intrarea în România și i-au predat celor bulgare, care i-au reținut. Constatând că reclamantul și-a exprimat temerile la poliția de frontieră bulgară că – fiind un fost ziarist la un ziar turc și având în vedere condițiile predominante din Turcia în perioada de după tentativa de lovitură de stat – ar fi supus unor tratamente contrare art. 3 dacă ar fi returnat în Turcia, Curtea nu considerase hotărâtor faptul că dosarul nu cuprindea un document scris prin care reclamantul să ceară în mod explicit protecție internațională. Aceasta a avut în vedere obstacolele lingvistice – subliniind importanța interpretării pentru a avea acces la procedurile de azil –, neimplicarea unui avocat, conținutul afirmațiilor reclamantului la poliția de frontieră, care nu fuseseră contestate, și condițiile predominante din Turcia la acea vreme, inclusiv în ceea ce privește jurnaliștii (pct. 120-128). Curtea a constatat că autoritățile bulgare, care îl returnaseră în grabă pe reclamant în Turcia fără a iniția procedura de protecție internațională, îl îndepărtaseră fără a examina riscurile prevăzute la art. 3 la care era supus acesta și făcuseră căile de atac inutile în practică, cu încălcarea art. 13 coroborat cu art. 3 din Convenție (pct. 129-137).

B. Încarcerarea în zone de tranzit și în centre de primire

19. Pentru a stabili distincția dintre o restrângere a libertății de circulație și privarea de libertate în contextul încarcerării străinilor în zone de tranzit și centre de primire pentru identificarea și înregistrarea migranților, Curtea ia în considerare factori care se pot rezuma după cum urmează: i)

situația individuală a reclamantilor și alegerile lor; ii) regimul juridic aplicabil din țara respectivă și scopul acestuia; iii) durata relevantă, în special în lumina scopului și a protecției procedurale de care se bucură reclamantii pe durata evenimentelor și iv) natura și gradul restricțiilor efective impuse sau experimentate de reclamantii [Z.A. și alții împotriva Rusiei (MC), pct. 138; Ilias și Ahmed împotriva Ungariei (MC), pct. 217-218]. Curtea a constatat că art. 5 din Convenție se aplică încarcerării de durată în zonele de tranzit de pe aeroporturi [a se vedea Z.A. și alții împotriva Rusiei (MC)]. În ceea ce privește șederile în zone de tranzit de la frontiera terestră, unde reclamantii așteptau soluționarea cererilor lor de azil, Curtea distinge cauzele în funcție de faptele care stau la baza acestora. A concluzionat că art. 5 nu se aplică unei șederi de 23 de zile, care nu depășise perioada maximă stabilită de dreptul intern și pe parcursul căreia cererile de azil ale reclamantilor erau prelucrate la nivel administrativ și judiciar [Ilias și Ahmed împotriva Ungariei (MC), pct. 219-249]. În schimb, Curtea a constatat că art. 5 se aplică și că a fost încălcat într-o cauză în care șederea reclamantilor în zona de tranzit durase aproape patru luni, fără ca dreptul intern să ofere o bază legală strict definită și nici durata maximă a reținerii în zona de tranzit (R.R. și alții împotriva Ungariei, pct. 89-92; a se vedea și pct. 48-65 în ceea ce privește condițiile de viață din zona de tranzit și art. 3, ca și secțiunea „Condițiile de primire și libertatea de circulație). În J.R. și alții împotriva Greciei, reclamantii, resortisanți afgani, au ajuns pe insula Chios și au fost arestați și plasați în „centrul de criză” de la Vial (centru de primire, identificare și înregistrare a migranților). După o lună, centrul a devenit semideschis și reclamantilor li se permitea să iasă la exterior în timpul zilei. Curtea a considerat că reclamantii fuseseră privați de libertate în sensul art. 5 în prima lună de ședere în centru, dar că fuseseră supuși unei restrângeri a circulației și nu privării de libertate, din momentul în care centrul devenise semideschis.

20. Atunci când o persoană este ținută într-o zonă de tranzit și acesteia i se refuză intrarea pe teritoriu, calea de atac prin care este examinat riscul pretins în baza art. 3 în caz de îndepărtare trebuie să fie deosebit de rapidă pentru a respecta cerințele art. 13 coroborat cu art. 3 din Convenție (E.H. împotriva Franței*, pct. 195).

C. Luarea în custodie publică legată de imigrație în temeiul art. 5 § 1 lit. (f)

1. Principii generale

21. Art. 5 § 1 lit. (f) din Convenție permite statelor să controleze libertatea străinilor în contextul imigrației în două situații diferite: prima parte din această dispoziție permite luarea în custodie publică a unui solicitant de azil sau a altui imigrant anterior acordării de către stat a autorizării de a intra (pentru partea a doua, a se vedea infra, secțiunea „Restrângeri ale libertății de circulație și privarea de libertate în scopul îndepărtării). Chestiunea cu privire la momentul în care încetează să se aplice prima parte din art. 5 § 1 lit. (f), pentru că persoanei i s-a acordat autorizarea formală de intrare sau de ședere, depinde în mare măsură de legislația națională [Suso Musa împotriva Maltei, pct. 97; a se vedea și O.M. împotriva Ungariei, în care luare în custodie publică a solicitantului de azil a fost examinată ulterior în temeiul art. 5 § 1 lit. (b), întrucât dreptul intern crease o poziție mai favorabilă decât cerea Convenția, cu rezultatul că Curtea nu considerase necesar să examineze legalitatea luării în custodie publică în temeiul art. 5 § 1 lit. (f) și Muhammad Saqawat împotriva Belgiei, pct. 47 și 49, privind impactul legislației UE asupra legislației naționale]. O asemenea luare în custodie publică trebuie să fie compatibilă cu scopul general și cu cerințele art. 5, mai cu seamă legalitatea sa, inclusiv obligația de a fi respectate normele materiale și procedurale ale legislației naționale. Totuși, respectarea legislației interne nu este suficientă, având în vedere că privarea de libertate poate fi legală în raport cu dreptul intern, dar totuși arbitrară [Saadi împotriva Regatului Unit (MC), pct. 67]. În cazul unor sosiri masive de solicitanți de azil la frontierele statului, cu interzicerea arbitrariului, se poate considera că cerința de legalitate prevăzută la art. 5 este în general îndeplinită de un regim juridic intern care nu prevede, de exemplu, decât denumirea autorității competente să dispună

privarea de libertate într-o zonă de tranzit, tipul ordinului, motivele și limitele posibile ale acestuia, durata maximă a încarcerării și, așa cum prevede art. 5 § 4, calea de atac aplicabilă [*Z.A. și alții împotriva Rusiei* (MC), pct. 162]. Cerința de legalitate a fost un aspect, de exemplu, atunci când detenția s-a bazat pe o circulară administrativă (*Amuur împotriva Franței*), în cazul în care temeiul juridic nu era accesibil publicului [*Nolan și K. împotriva Rusiei și Khlaifia și alții împotriva Italiei* (MC): acord de readmisie] sau unde nu a fost stabilită în legislație perioada maximă de luare în custodie publică (*Mathloom împotriva Greciei*). În *Nabil și alții împotriva Ungariei*, instanțele interne nu apreciaseră în mod corespunzător îndeplinirea condițiilor stabilite în dreptul intern pentru prelungirea duratei luării în custodie publică, conform cu a doua parte din art. 5 § 1 lit. (f).

22. În ceea ce privește adulții care nu prezintă vulnerabilități speciale, luarea în custodie publică în temeiul art. 5 § 1 lit. (f) nu trebuie să fie în mod rezonabil necesară. Cu toate acestea, trebuie să nu fie arbitrară. „Lipsa arbitrariului” în contextul primei părți din art. 5 § 1 lit. (f) înseamnă că luarea în custodie publică trebuie să fie aplicată cu bună-credință; trebuie să fie strâns legată de scopul de a împiedica pătrunderea ilegală în țară a persoanei; locul și condițiile luării în custodie publică să fie adecvate, ținând seama că măsura nu se aplică celor care au săvârșit infracțiuni, ci străinilor care, de multe ori temându-se pentru viața lor, au fugit din propria lor țară; iar durata luării în custodie publică nu ar trebui să fie mai mare decât cea necesară în mod rezonabil pentru scopul urmărit [*Saadi împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 74]. În cazul în care locul și condițiile luării în custodie publică nu sunt corespunzătoare, această situație poate de asemenea încălca art. 3 din Convenție [a se vedea, de exemplu, *M.S.S. împotriva Belgiei și a Greciei* (MC), pct. 205-234; *S.Z. împotriva Greciei și H.A.A. împotriva Greciei*].

2. Persoanele vulnerabile

23. Garanții suplimentare împotriva detenției arbitrare sunt aplicate copiilor și altor persoane cu vulnerabilități specifice, care, pentru a putea beneficia de această protecție, ar trebui să aibă acces la o evaluare a vulnerabilității lor și să fie informați în privința respectivelor proceduri (a se vedea *Thimothawes împotriva Belgiei și Abdi Mahamud împotriva Maltei*). Lipsa unor pași activi și întârzierile în evaluarea vulnerabilității pot determina îndoieli grave cu privire la „buna credință” a autorităților (*Abdullahi Elmi și Aweys Abubakar împotriva Maltei; Abdi Mahamud împotriva Maltei*). Detenția persoanelor vulnerabile nu va fi conformă cu art. 5 § 1 lit. (f) dacă scopul urmărit prin detenție poate fi îndeplinit prin alte măsuri mai puțin coercitive, impunând autorităților interne să ia în considerare alternative la detenție în lumina circumstanțelor specifice ale cauzei (*Rahimi împotriva Greciei; Yoh-Ekale Mwanje împotriva Belgiei*, vizând a doua parte a prevederii). Pe lângă art. 5 § 1 lit. (f), luarea în custodie publică legată de imigrație a minorilor și a altor persoane vulnerabile poate ridica probleme în temeiul art. 3 din Convenție, cu o atenție deosebită acordată condițiilor de detenție, duratei acesteia, vulnerabilităților speciale ale persoanei și efectelor măsurii asupra persoanei în cauză [în legătură cu detenția copiilor însoțiți, a se vedea *Popov împotriva Franței, M.D. și A.D. împotriva Franței** (în cauză detenția unei sugare și a mamei care o alăpta) și imaginea de ansamblu a jurisprudenței Curții vizând a doua parte în *S.F. și alții împotriva Bulgariei*; cu privire la copiii neînsoțiți, a se vedea *Abdullahi Elmi și Aweys Abubakar împotriva Maltei; Rahimi împotriva Greciei; Mubilanzila Mayeka și Kaniki Mitunga împotriva Belgiei*, în care Curtea a constatat o încălcare a art. 3 în ceea ce privește copilul deținut și mama acestuia, aflată în altă țară, și *Moustahi împotriva Franței* privind detenția minorilor neînsoțiți prin asocierea arbitrară cu un adult fără legătură de rudenie; cu privire la adulți cu nevoi speciale de sănătate, a se vedea *Aden Ahmad împotriva Maltei și Yoh-Ekale Mwanje împotriva Belgiei*, iar referitor la o femeie aflată într-un stadiu avansat al sarcinii *Mahmundi și alții împotriva Greciei*; în ceea ce privește condițiile de viață ale unei femei însărcinate cu probleme de sănătate și ale copiilor săi pe durata șederii lor prelungite în zona de tranzit Röske, a se vedea *R.R. și alții împotriva Ungariei*, pct. 58-65, ca și supra, secțiunea „Încarcerarea în zone de tranzit și în centre de primire” și infra, secțiunea „Condițiile de primire și libertatea de circulație”. A se vedea și *O.M. împotriva Ungariei*, pct. 53, cu privire la evaluarea vulnerabilității reclamantului, un solicitant de azil

LGBTI, în temeiul art. 5 § 1 lit. b)]. Detenția minorilor însoțiți poate, de asemenea, ridica probleme în temeiul art. 8 din Convenție în legătură cu copiii și cu adulții (a se vedea privirea de ansamblu asupra jurisprudenței Curții în *Bistieva și alții împotriva Poloniei*), așa cum poate și refuzul de a permite reunirea unui părinte cu copiii săi, plasați *de facto* în detenție administrativă prin asocierea arbitrară cu un adult fără legătură de rudenie (*Moustahi împotriva Franței*).

3. Garanții procedurale

24. Așa cum prevede art. 5 § 2, oricărei persoane arestate trebuie să i se comunice, într-un limbaj simplu, non-tehnic, pe care îl poate înțelege, motivele esențiale juridice și factuale ale privării sale de libertate, astfel încât să fie în măsură să se adreseze unei instanțe pentru a contesta legalitatea acesteia, în conformitate cu art. 5 § 4 [*Khlaifia și alții împotriva Italiei* (MC), pct. 115]. Deși informațiile trebuie să fie transmise „prompt”, nu este necesar ca polițistul care face arestarea să le prezinte în întregime chiar în momentul aplicării măsurii. Dacă promptitudinea și conținutul informațiilor transmise au fost suficiente trebuie să se evalueze în fiecare caz în funcție de caracteristicile sale speciale [*ibid.*; a se vedea *Čonka împotriva Belgiei*; *Saadi împotriva Regatului Unit* (MC); *Nowak împotriva Ucrainei*; *Dbouba împotriva Turciei*].

25. Art. 5 § 4 conferă dreptul unei persoane arestate să introducă o acțiune prin care o instanță să exercite controlul judiciar asupra condițiilor procedurale și materiale care sunt esențiale pentru „legalitatea”, în sensul art. 5 § 1, a privării sale de libertate [*Khlaifia și alții împotriva Italiei* (MC), pct. 131; a se vedea, în special, *A.M. împotriva Franței*, pct. 40-41, cu privire la scopul necesar al examinării judiciare în temeiul art. 5 § 1 lit. (f)]. Procedurile de contestare, în temeiul art. 5 § 1 lit. (f), a legalității detenției administrative în așteptarea expulzării nu trebuie să aibă ca efect suspendarea punerii în aplicare a deciziei de expulzare (*ibid.*, pct. 38). Când expulzarea este accelerată într-o manieră care împiedică deținutul sau pe avocatul său să formuleze o acțiune în temeiul art. 5 § 4, această dispoziție este încălcată (*Čonka împotriva Belgiei*). În cazurile în care deținuții nu au fost informați cu privire la motivele privării lor de libertate, dreptul lor de a contesta măsura detenției era lipsit de orice conținut efectiv [*Khlaifia și alții împotriva Italiei* (MC), pct. 132]. Același lucru este valabil în cazul în care persoana lipsită de libertate este informată despre căile de atac disponibile într-o limbă pe care nu o înțelege și nu poate, în practică, să contacteze un avocat (*Rahimi împotriva Greciei*, pct. 120). Acțiunea în raport cu art. 5 § 4 trebuie să fie contradictorie și trebuie să asigure întotdeauna egalitatea armelor între părți [a se vedea *A. și alții împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 203 și urm. și *Al Husin împotriva Bosniei și Herțegovinei (nr. 2)* privind securitatea națională]. Curtea a constatat că cerințele art. 5 § 4 fuseseră îndeplinite în cazul în care reclamantul nu fusese ascultat personal, nici prin tele- sau videoconferință în procedurile sale de recurs având ca obiect luarea sa în custodie publică legată de imigrație din cauza problemelor de infrastructură în timpul primelor săptămâni de izolare impusă din cauza pandemiei de Covid-19, dat fiind că avocatul său făcuse declarații scrise și fusese audiat telefonic și având în vedere problemele practice dificile și neprevăzute din timpul fazei inițiale a pandemiei de Covid-19 [*Bah împotriva Țărilor de Jos* (dec.)]. Se încalcă art. 5 § 4 în cazul în care persoana deținută nu poate obține o decizie judiciară pe fond privind legalitatea deciziei de detenție, și prin urmare a punerii sale în libertate, deoarece calea de atac se consideră a fi devenit „fără obiect” deoarece o nouă decizie de detenție fusese emisă între timp (*Muhammad Saqawat împotriva Belgiei*), sau dacă nu există o cale de atac disponibilă prin care să conteste legalitatea detenției, chiar dacă aceasta este scurtă (*Moustahi împotriva Franței*).

26. Art. 5 § 4 garantează, de asemenea, persoanelor arestate sau deținute dreptul ca o instanță să statueze „într-un termen scurt” asupra legalității deținerii lor și să se dispună punerea lor în libertate dacă detenția este ilegală [*Khlaifia și alții împotriva Italiei* (MC), pct. 131; în ceea ce privește jurisprudența vizând cerința unui „termen scurt” în legătură cu detenția în temeiul art. 5 § 1 lit. (f), cu o privire asupra părții a doua din dispoziție, a se vedea și *Khudyakova împotriva Rusiei*, pct. 92-100; *Abdulkhakov împotriva Rusiei*, pct. 214; *M.M. împotriva Bulgariei*]. Atunci când autoritățile naționale decid în circumstanțe excepționale să rețină un copil și părinții acestuia în contextul controalelor

privind imigrația, legalitatea detenției trebuie examinată de către instanțele interne cu rapiditate specială și diligență la toate gradele (*G.B. și alții împotriva Turciei*, pct. 167 și 186). Atunci când nu se efectuează o examinare din oficiu în conformitate cu termenii prevăzuți de dreptul intern, dar cu toate acestea cu rapiditate dintr-un punct de vedere obiectiv, nu se încalcă art. 5 § 4 (*Aboya Boa Jean împotriva Maltei*).

D. Accesul la proceduri și la condițiile de primire

1. Accesul la procedura de azil sau alte proceduri pentru a împiedica îndepărtarea

27. În afara cazurilor privind refuzul de a admite sau de a examina cereri de azil la frontieră (a se vedea supra „

Art. 4 din Protocolul nr. 4 la Convenție

„Expulzările colective de străini sunt interzise.”

Situații la frontieră și/sau la puțin timp după intrarea pe teritoriul”), Curtea a examinat cauze în temeiul art. 13 coroborat cu art. 3 atunci când o persoană prezentă pe teritoriu era în imposibilitatea de a depune cererea de azil (*A.E.A. împotriva Greciei*) sau în care cererea nu era examinată serios [*M.S.S. împotriva Belgiei și a Greciei* (MC), pct. 265-322].

28. Curtea a constatat neîncălcarea art. 4 din Protocolul nr. 4 atunci când reclamanților li se oferise posibilitatea reală și efectivă de a prezenta argumente împotriva expulzării lor [*Khlaifia și alții împotriva Italiei* (MC)].

2. Condițiile de primire și libertatea de circulație

29. Art. 3 nu poate fi interpretat în sensul unei obligații în sarcina Înalțelor Părți Contractante de a furniza persoanelor aflate sub jurisdicția lor o locuință [*Chapman împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 99]. De asemenea, art. 3 nu prevede obligația generală de a acorda asistență financiară refugiaților, pentru a le permite menținerea unui anumit standard de viață [*Tarakhel împotriva Elveției* (MC), pct. 95]. Totuși, solicitanții de azil aparțin unui grup de persoane deosebit de vulnerabile și defavorizate, care au nevoie de protecție specială și există un consens amplu la nivel internațional și european cu privire la respectiva nevoie de protecție specială, astfel cum reiese din Convenția de la Geneva, din atribuțiile și activitățile UNHCR și din standardele prezentate în Directiva privind Condițiile de Primire [*M.S.S. împotriva Belgiei și a Greciei* (MC), pct. 251]. În consecință, se poate ridica o problemă în temeiul art. 3 dacă solicitanților de azil, inclusiv persoanelor care intenționează să depună o cerere de azil, nu li se oferă adăpost și sunt, astfel, nevoiți să trăiască pe străzi luni de zile, fără resurse sau acces la instalații sanitare, fără mijloace de a-și rezolva nevoile de bază, temându-se de agresiuni ulterioare din partea unor terți și de expulzare [*ibid.* (MC), pct. 235-264 și *N.H. și alții împotriva Franței*, ambele cu privire la adulți fără probleme de sănătate și fără copii; în opoziție, *N.T.P. și alții împotriva Franței*, unde reclamanții fuseseră cazați într-un adăpost privat finanțat de autorități și li se oferiseră hrană și îngrijiri medicale, iar copiii fuseseră la școală, și *B.G. și alții împotriva Franței*, unde reclamanții șezuseră temporar într-o tabără cu corturi stabilită într-o parcare, iar autoritățile luaseră măsuri pentru a le îmbunătăți condițiile materiale de trai, în special asigurându-le îngrijirea medicală, școala copiilor și plasarea lor ulterioară într-un apartament]. În temeiul art. 3, statele sunt obligate să protejeze și să preia responsabilitatea copiilor neînsoțiți, ceea ce face necesar ca statele să-i identifice ca atare și să ia măsuri pentru a le asigura plasarea în adăposturi corespunzătoare, chiar dacă minorii nu depun cereri de azil în statul pârât, ci intenționează să depună într-un alt stat, ori să se alăture

membrilor familiei acolo (a se vedea *Khan împotriva Franței*, privind situația dintr-o tabără improvizată din Calais și *Sh.D. și alții împotriva Greciei, a Austriei, a Croației, a Ungariei, a Macedoniei de Nord, a Serbiei și a Sloveniei* în legătură cu situația dintr-o tabără improvizată din Idomeni; a se vedea, de asemenea, *M.D. împotriva Franței* cu privire la primirea unui solicitant de azil care se identificase pe sine ca fiind un minor neînsoțit, dar în ceea ce privește vârsta sa reală existau îndoieli). În *Rahimi împotriva Greciei* (pct. 87-94), Curtea a constatat, de asemenea, o încălcare a art. 3, deoarece autoritățile nu i-au oferit reclamantului, un copil neînsoțit solicitant de azil, nicio asistență pentru cazare după eliberarea sa din detenție. În *R.R. și alții împotriva Ungariei*, pct. 48-65, Curtea a constatat că a fost încălcat art. 3 din cauză că autoritățile, în primul rând, nu asiguraseră unui adult solicitant de azil alimente suficiente în timpul celor patru luni ale șederii sale în zona de tranzit Röske și, în al doilea rând, din cauza condițiilor de viață la care erau supuși soția sa, însărcinată și cu probleme de sănătate, și copiii lor minori în această perioadă (a se vedea și supra, secțiunile „Încarcerarea în zone de tranzit și în centre de primire” și „Persoanele vulnerabile”).

30. În *Omwenyeki împotriva Germaniei* (dec.), solicitantul de azil reclamant avea o reședință temporară pe durata procedurii de azil, dar își pierduse statutul juridic încălcând condițiile șederii temporare – obligația de ședere pe teritoriul unui anume oraș. Curtea a constatat că acesta nu se putea, prin urmare, invoca art. 2 din Protocolul nr. 4.

III. Aspecte de fond și procedurale ale cauzelor privind expulzarea, extrădarea și scenariii în legătură cu acestea

Art. 2 din Convenție

„1. Dreptul la viață al oricărei persoane este protejat prin lege. Moartea nu poate fi cauzată cuiva în mod intenționat, decât în executarea unei sentințe capitale pronunțate de un tribunal în cazul în care infracțiunea este sancționată cu această pedeapsă prin lege.

2. Moartea nu este considerată ca fiind cauzată prin încălcarea acestui articol în cazurile în care aceasta ar rezulta dintr-o recurgere absolut necesară la forță:

- a. pentru a asigura apărarea oricărei persoane împotriva violenței ilegale;
- b. pentru a efectua o arestare legală sau a împiedica evadarea unei persoane legal deținute;
- c. pentru a reprima, conform legii, tulburări violente sau o insurecție.”

Art. 3 din Convenție

„Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.”

Art. 6 din Convenție

„1. Hotărând asupra încălcării drepturilor și obligațiilor sale sau asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa, ... ”

Art. 8 din Convenție

„1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora.”

Art. 13 din Convenție

„Orice persoană, ale cărei drepturi și libertăți recunoscute de [prezenta] Convenție au fost încălcate, are dreptul să se adreseze efectiv unei instanțe naționale, chiar și atunci când încălcarea s-ar datora unor persoane care au acționat în exercitarea atribuțiilor lor oficiale.”

Art. 4 din Protocolul nr. 4 la Convenție

„Expulzările colective de străini sunt interzise.”

Art. 1 din Protocolul nr. 6 la Convenție

„Pedeapsa cu moartea este abolită. Nimeni nu poate fi condamnat la o asemenea pedeapsă și nici executat.”

Art. 1 din Protocolul nr. 7 la Convenție

„1. Un străin care își are reședința în mod legal pe teritoriul unui Stat nu poate fi expulzat decât în temeiul executării unei hotărâri luate conform legii și el trebuie să poată:

- a. să prezinte motivele care pledează împotriva expulzării sale,
  - b. să ceară examinarea cazului său; și
  - c. să ceară să fie reprezentat în acest scop în fața autorităților competente sau a uneia ori a mai multor persoane desemnate de către această autoritate.
2. Un străin poate fi expulzat înainte de exercitarea drepturilor enumerate în paragraful 1 a), b) și c) al acestui articol, atunci când expulzarea este necesară în interesul ordinii publice sau se întemeiază pe motive de securitate națională.”

Art. 1 din Protocolul nr. 13 la Convenție

„Pedeapsa cu moartea este abolită. Nimeni nu poate fi condamnat la o asemenea pedeapsă și nici executat.”

A. Art. 2 și art. 3 din Convenție

1. Întinderea și aspectele materiale ale motivării Curții în temeiul art. 2 și art. 3 în cauze de îndepărtare în materie de azil

31. Dreptul la azil politic nu este cuprins în Convenție sau în protocoalele la aceasta, iar Curtea nu examinează în sine efectiv cererea de azil și nu verifică modul în care statele respectă obligațiile asumate în temeiul Convenției de la Geneva din 1951 sau dreptul Uniunii Europene [*F.G. împotriva Suediei* (MC), pct. 117, *Sufi și Elmi împotriva Regatului Unit*, pct. 212 și 226]. Cu toate acestea, expulzarea unui resortisant străin de către un stat contractant poate ridica o problemă în temeiul art. 2 și art. 3, angajând, astfel, răspunderea statului respectiv în temeiul Convenției, în cazul în care s-au prezentat motive întemeiate pentru a crede că, dacă va fi expulzată, persoana respectivă va risca în mod real să fie supusă în țara de destinație unor tratamente contrare art. 2 și art. 3. În aceste circumstanțe, art. 2 și art. 3 implică obligația de a nu expulza persoana în chestiune în respectiva țară (*F.G. împotriva Suediei*, pct. 110-111). Cauzele privind îndepărtarea care se referă la art. 2 – mai cu seamă în legătură cu riscul ca reclamantul să fie supus pedepsei cu moartea – ridică de obicei probleme și în raport cu art. 3 (a se vedea infra, secțiunea „Pedeapsa cu moartea Art. 1 din Protocolul nr. 6 și art. 1 din Protocolul nr. 13”): deoarece principiile relevante sunt aceleași pentru evaluările art. 2 și art. 3 în cauze privind îndepărtarea, Curtea fie constată că problemele în temeiul ambelor articole sunt indisociabile și le examinează împreună [a se vedea *F.G. împotriva Suediei* (MC), pct. 110, *L.M. și alții împotriva Rusiei*, pct. 108], fie se ocupă de plângerea în temeiul art. 2 în contextul plângerii principale în temeiul art. 3 aflată în legătură cu aceasta (a se vedea *J.H. împotriva Regatului Unit*, pct. 37).

32. Curtea a soluționat un număr considerabil de cauze în care a trebuit să stabilească dacă erau prezentate motive întemeiate pentru a crede că, dacă va fi expulzată, persoana respectivă va risca în mod real să fie supusă în țara de destinație unor tratamente contrare art. 2 și art. 3. Aceasta consolida, în mare măsură, principiile relevante în două hotărâri de Mare Cameră *F.G. împotriva Suediei* [(MC), pct. 110-127] și *J.K. și alții împotriva Suediei* [(MC), pct. 77-105], în special în ceea ce privește evaluarea riscului (inclusiv în ceea ce privește situația generală de violență, circumstanțele speciale ale reclamantului, precum apartenența la un grup vizat și alți factori individuali de risc - care pot genera un risc real atunci când sunt considerați separat sau cumulativ -, riscul de rele tratamente de către

grupuri private, faptul că există alternativa unui zbor intern, rapoartele de evaluare a țării de origine, distribuirea sarcinii probei, rele tratamente anterioare ca un indiciu al riscului și activitățile la fața locului), caracterul anchetei efectuate de Curte și principiul evaluării *ex nunc* a circumstanțelor în care reclamantul nu a fost deja expulzat (pentru scenarii în care a fost deja expulzată persoana, a se vedea *X împotriva Elveției* și *A.S. împotriva Franței*).

33. În ceea ce privește obligațiile procedurale în sarcina autorităților, Curtea a clarificat în *F.G. împotriva Suediei* [(MC), pct. 127] că, luând în considerare caracterul absolut al drepturilor garantate la art. 2 și art. 3 din Convenție și ținând seama de poziția vulnerabilă în care se află adesea solicitantii de azil, dacă un stat contractant are cunoștință de fapte, referitoare la o persoană anume, care ar expune-o unui risc de a fi supusă la rele tratamente cu încălcarea respectivelor dispoziții la returnarea în țara în chestiune, obligațiile în temeiul art. 2 și art. 3 din Convenție prevăd ca autoritățile să facă din oficiu o evaluare a acestui risc (a se vedea și *Amerkhanov împotriva Turciei*, pct. 53-58 și *Batyrkhairov împotriva Turciei*, pct. 46-52). Privitor la repartizarea sarcinii probei, Curtea a clarificat în *J.K. și alții împotriva Suediei* [(MC), pct. 91-98] că este în mod egal de datorată solicitantului de azil și a autorităților de imigrare să verifice și să evalueze toate faptele relevante din procedura de azil. Pe de o parte, sarcina le revine solicitanților de azil cu privire la propriile circumstanțe personale, deși Curtea a recunoscut că era important să se ia în considerare toate dificultățile pe care un solicitant de azil le poate întâmpina în procesul de strângere a probelor. Pe de altă parte, situația generală dintr-un alt stat, inclusiv capacitatea autorităților sale publice de a oferi protecție, trebuie stabilită *proprio motu* de autoritățile de imigrare interne competente (a se vedea, de exemplu, *B și C împotriva Elveției* în privința obligației autorităților interne de a evalua disponibilitatea protecției statului împotriva vătămării produse de actori nestatali și evaluarea riscului de rele tratamente în țara de origine pentru reclamant ca persoană homosexuală). Cu privire la semnificația relelor tratamente stabilite în trecut contrare art. 3 în statul de primire, Curtea a considerat că relele tratamente stabilite în trecut contrare art. 3 ar oferi un indiciu serios al unui risc real în viitor de rele tratamente, deși Curtea a condiționat acest principiu de prezentarea de către reclamant a unei versiuni coerente și credibile asupra evenimentelor, care confirmă informații din surse fiabile și obiective cu privire la situația generală din țara respectivă. În astfel de circumstanțe, a fost transferată guvernului sarcina să înlăture orice îndoieli în privința acestui risc [*J.K. și alții împotriva Suediei* (MC), pct. 99-102]. Atunci când o persoană pretinde că este membru al unui grup expus sistemic la o practică de rele tratamente, protecția art. 3 va interveni dacă persoana demonstrează că există motive serioase pentru a crede în existența practicii în cauză și afilierea sa la grupul respectiv. Prin urmare, Curtea nu va insista ca persoana să demonstreze că există alte trăsături speciale distinctive, dacă prin acest lucru ar deveni iluzorie protecția oferită de art. 3. Aceasta se va stabili în lumina versiunii reclamantului și a informațiilor despre situația din țara de destinație privind grupul respectiv (*ibid.*, pct. 103-105).

34. Curtea a dezvoltat o jurisprudență amplă cu privire la toate principiile menționate mai sus. Spre exemplu, în privința importanței atribuite materialelor despre o anumită țară, a se vedea *Sufi și Elmi împotriva Regatului Unit* (§§ 230-234); în legătură cu evaluarea credibilității unui reclamant, a se vedea *N. împotriva Finlandei*; *A.F. împotriva Franței* și *M.O. împotriva Elveției*, iar pentru obligația autorităților naționale de a evalua relevanța, autenticitatea și valoarea probatorie a documentelor prezentate de un reclamant – de la început sau ulterior – și care se referă la nucleul cererii sale de protecție, a se vedea *M.D. și M.A. împotriva Belgiei*; *Singh și alții împotriva Belgiei* și *M.A. împotriva Elveției*. Tot spre exemplu, a se vedea *Sufi și Elmi împotriva Regatului Unit*, unde Curtea a stabilit că situația din țara de destinație era de asemenea natură încât îndepărtarea ar încălca art. 3, având în vedere situația de violență generală din Mogadiscio și lipsa unui acces sigur la taberele pentru persoane strămutate intern, ca și condițiile groaznice din aceste tabere; a se vedea *Salah Sheekh împotriva Țărilor de Jos* în ceea ce privește evaluarea riscului în legătură cu reclamantul care aparținea unui grup supus sistematic riscului; iar cu privire la diferite forme și scenarii ale persecuției legate de gen, precum violența sexuală generalizată [*M.M.R. împotriva Țărilor de Jos* (dec.)], pretinsa absență a unei rețele masculine de sprijin (*R.H. împotriva Suediei*), rele tratamente aplicate unei femei despărțite (*N. împotriva Suediei*), rele tratamente cauzate de rude în vederea unei relații (*R.D.*

împotriva Franței, pct. 36-45), crime de onoare și căsătorie forțată (*A.A. și alții împotriva Suediei*) și mutilare genitală feminină (*R.B.A.B. împotriva Țărilor de Jos; Sow împotriva Belgiei*). În ceea ce privește prostituția forțată și/sau returnarea către o rețea de trafic de persoane, a se vedea *L.O. împotriva Franței* (dec.). În *V.F. împotriva Franței* (dec.), Curtea a evaluat riscul în temeiul art. 4, deși lasă deschisă aplicabilitatea extraterritorială a acestui articol: în această din urmă privință, cauza *M.O. împotriva Elveției* privea riscul de muncă forțată în urma expulzării și capătul de cerere întemeiat pe art. 4 era considerat inadmisibil dată fiind neepuizarea căilor de atac interne.

35. În cazul în care riscul aplicării unor rele tratamente provine din orientarea sexuală a persoanei, respectivei nu i se poate cere să o ascundă pentru a evita aplicarea de rele tratamente, întrucât privește un aspect fundamental al identității persoanei [*I.K. împotriva Elveției* (dec.); *B și C împotriva Elveției*]. Astfel de probleme pot apărea cu privire la convingerile religioase ale unei persoane (a se vedea *A. împotriva Elveției*).

2. Îndepărtarea către o țară terță

36. Deși majoritatea cauzelor privind îndepărtarea examinate de Curte în temeiul art. 2 sau art. 3 privește îndepărtări către țările din care reclamanții fugiseră, astfel de cauze pot apărea și în legătură cu îndepărtarea către o țară terță. În *Ilias și Ahmed împotriva Ungariei* (MC), Curtea a observat că, atunci când un stat contractant urmărește îndepărtarea unui solicitant de azil către o țară terță fără să examineze pe fond cererea de azil, obligația statului de a nu expune persoana unui risc real de tratamente contrare art. 3 a fost îndeplinită în mod diferit față de cel din cauzele de întoarcere în țara de origine. În prima situație, aspectul principal era caracterul adecvat al procedurii de azil în țara terță de primire. Chiar dacă statul care îndepărtează solicitantii de azil către o țară terță poate alege în mod legitim să nu examineze pe fond cererile de azil, nu se poate ști așadar dacă aceste persoane riscă tratamente contrare art. 3 în țara de origine sau sunt doar migranți economici fără nevoie de protecție. Statul care efectuează îndepărtarea are obligația să examineze pe larg dacă există un risc real ca solicitantului de azil să i se refuze, în țara terță de primire, accesul la o procedură de azil adecvată, protejându-l împotriva returnării, și anume împotriva îndepărtării sale, directe sau indirecte, în țara de origine fără o evaluare adecvată a riscurilor cu care acesta se confruntă din perspectiva art. 3. În cazul în care se stabilește că garanțiile existente în această privință sunt insuficiente, art. 3 dă naștere obligației de a nu îndepărta solicitantii de azil către țara terță în cauză. Pentru a stabili dacă statul care efectuează îndepărtarea și-a respectat obligația procedurală de a evalua procedurile de azil ale statului terț de primire, trebuie să se examineze dacă autoritățile statului care efectuează îndepărtarea au luat în considerare informațiile în general disponibile cu privire la țara terță de primire și la sistemul de azil al acesteia în mod adecvat și din proprie inițiativă și dacă reclamantului i se oferise oportunitatea suficientă să demonstreze că statul de primire nu era o țară terță sigură în cazul său particular. În aplicarea acestui test, Curtea a indicat că prezumția că o anumită țară este „sigură”, dacă a fost invocată în deciziile privind persoana solicitantă de azil, trebuie să fie suficient susținută încă de la început de analiza de mai sus. Este importantă precizarea Curții că nu este în sarcina sa să evalueze dacă a existat o pretenție întemeiată cu privire la riscul prevăzut la art. 3 în țara lor de origine, această întrebare fiind relevantă doar în cazul în care statul care expulzează a abordat aceste riscuri.

37. Îndepărtarea solicitanților de azil către o țară terță poate reprezenta și o încălcare a art. 3, din cauza condițiilor neadecvate de primire din statul de primire [*M.S.S. împotriva Belgiei și Greciei* (MC), pct. 362-368] sau din cauză că acestora nu li s-ar garanta accesul la facilitățile de primire adaptate vulnerabilităților lor specifice, care pot necesita ca statul care efectuează îndepărtarea să obțină garanții în acest scop din partea statului de primire [a se vedea *Tarakhel împotriva Elveției* (MC); *Ali și alții împotriva Elveției și Italiei* (dec.); *Ojei împotriva Țărilor de Jos* (dec.)].

3. Aspecte procedurale

38. Atunci când persoana are o „pretenție întemeiată” că îndepărtarea sa ar expune-o unui tratament contrar art. 2 sau art. 3 din Convenție, aceasta trebuie să dispună de o cale de atac efectivă în practică, ca și în drept, la nivel intern în conformitate cu art. 13 din Convenție, care cere imperios, inter alia, un control independent și riguros al oricărei plângeri conform căreia există motive întemeiate pentru a se teme de existența unui risc real de supunere la tratamente contrare art. 2 sau art. 3 și un efect suspensiv automat [*M.S.S. împotriva Belgiei și a Greciei* (MC), pct. 288 și 291: pentru o imagine de ansamblu a jurisprudenței Curții cu privire la cerințele prevăzute la art. 13 coroborat cu art. 2 sau art. 3 în cauze privind îndepărtarea, a se vedea, în special, *ibid.*, pct. 286-322; *Abdolkhani și Karimnia împotriva Turciei*, pct. 107-117; *Gebremedhin [Gaberamadhien] împotriva Franței*, pct. 53-67; *I.M. împotriva Franței*; *Chahal împotriva Regatului Unit* (MC), pct. 147-154; *Shamayev și alții împotriva Georgiei și a Rusiei*, pct. 460]. Aceleași principii se aplică atunci când se examinează chestiunea caracterului efectiv al căilor de atac de epuizat în scopul art. 35 § 1 din Convenție în cauzele referitoare la azil (*A.M. împotriva Țărilor de Jos*, pct. 63 și 65-69; a se vedea, de asemenea, *M.K. și alții împotriva Poloniei*, pct. 142-148 și 212-220, pentru îndepărtarea imediată la un punct de trecere a frontierei). În privința solicitanților de azil, Curtea a constatat în mod deosebit că persoanele au nevoie de informații adecvate despre procedura de azil care trebuie urmată și despre drepturile lor într-o limbă pe care o înțeleg și de acces la un sistem de comunicare de încredere cu autoritățile: Curtea ia în considerare și disponibilitatea interpreților, dacă audierile se desfășoară cu personal instruit, dacă solicitanții de azil au acces la asistență juridică și cere ca solicitanților de azil să li se prezinte motivele deciziei [a se vedea *M.S.S. împotriva Belgiei și a Greciei* (MC), pct. 300-302, 304 și 306-310; a se vedea și *Abdolkhani și Karimnia împotriva Turciei*; *Hirsi Jamaa și alții împotriva Italiei* (MC), pct. 204 și *D împotriva Bulgariei**, pct. 120-137].

39. Atunci când o persoană s-a plâns de o încălcare a art. 13 coroborat cu art. 2 sau art. 3 din Convenție în cazul îndepărtării sale și ulterior nu se mai confruntă cu riscul de a fi îndepărtată, acest lucru nu face neapărat ca plângerea să nu poată fi contestată sau ca reclamantul să fie privat de statutul de victimă în sensul plângerii respective, având în vedere că pretinsa încălcare a art. 13 avusese deja loc atunci când amenințarea cu îndepărtarea a fost eliminată [*Gebremedhin [Gaberamadhien] împotriva Franței*, pct. 56; *I.M. împotriva Franței*, pct. 100; *M.A. împotriva Ciprului*, § 118; *Sakkal și Fares împotriva Turciei* (dec.), pct. 63; prin contrast, *Mir Isfahani împotriva Țărilor de Jos* (dec.)].

40. Art. 6 din Convenție nu este aplicabil *ratione materiae* azilului, expulzării și procedurilor în legătură cu acestea [*Maaouia împotriva Franței* (MC), pct. 38-40; *Onyejekwe împotriva Austriei* (dec.), pct. 34; a se vedea *Panjeheighalehei împotriva Danemarcei* (dec.) privind acțiunea în despăgubiri a unui solicitant de azil invocând refuzul de a acorda azilul].

41. Neexaminarea unei cereri de azil într-un termen rezonabil poate încălca art. 8 [a se vedea *B.A.C. împotriva Greciei*], iar natura corespunzătoare a căii de atac în temeiul art. 13 poate fi subminată de durata sa excesivă (*M.S.S. împotriva Belgiei și a Greciei* (MC), pct. 292). Atunci când o persoană este ținută într-o zonă de tranzit și acesteia i se refuză intrarea pe teritoriu, calea de atac prin care este examinat riscul pretins în baza art. 3 în caz de îndepărtare trebuie să fie deosebit de rapidă pentru a respecta cerințele art. 13 coroborat cu art. 3 din Convenție (*E.H. împotriva Franței**, pct. 195). Pe de altă parte, examinarea cu celeritate a cererii de azil a unui reclamant nu trebuie să aibă prioritate față de caracterul efectiv al garanțiilor procedurale esențiale pentru a-l proteja împotriva îndepărtării arbitrare. Un termen-limită nejustificat de strâns pentru a depune o cerere, cum ar fi în contextul procedurilor accelerate de azil și/sau pentru a formula apel împotriva unei decizii de îndepărtare ulterioare pot face calea de atac practic ineficace, contrar cerințelor art. 13 coroborat cu art. 3 din Convenție (a se vedea *I.M. împotriva Franței*, în care s-a constatat că termenul de cinci zile pentru formularea unei cereri inițiale de azil și un termen de 48 de ore pentru apel încălcă aceste prevederi; a se vedea și privirea de ansamblu asupra procedurilor accelerate de acordare a azilului în *R.D.*

împotriva Franței, pct. 55-64; pentru existența diverselor căi de atac, cu termene strânse, luate împreună și îndeplinind cerințele de la art. 13 coroborat cu art. 3, a se vedea *E.H. împotriva Franței**, pct. 180-207).

42. Atunci când nu există o „plângere întemeiată” că îndepărtarea unei persoane ar expune-o unui risc real de tratament contrar art. 2 sau art. 3 din Convenție, calea de atac impusă de art. 13 din Convenție coroborat cu art. 8 din Convenție și/sau art. 4 din Protocolul nr. 4 nu trebuie să aibă un efect suspensiv automat [*Khlaifia și alții împotriva Italiei* (MC), pct. 276-281; *De Souza Ribeiro împotriva Franței* (MC), pct. 82-83]. Cu toate acestea, constituie o încălcare a art. 13 coroborat cu art. 8 dacă timpul între dispunerea îndepărtării și punerea sa în aplicare este atât de scurt încât împiedică orice posibilitate ca o acțiune să fie introdusă în mod util în fața unei instanțe, și cu atât mai mult posibilitatea ca respectiva instanță să examineze în mod corespunzător circumstanțele și argumentele juridice în temeiul Convenției [*De Souza Ribeiro împotriva Franței* (MC), pct. 86-100; *Moustahi împotriva Franței*, pct. 156-164, cea din urmă de asemenea coroborat cu art. 4 din Protocolul nr. 4]. În legătură cu cerințele în temeiul art. 13 coroborat cu art. 4 din Protocolul nr. 4, a se vedea și *Hirsi Jamaa și alții împotriva Italiei* [(MC); *Sharifi și alții împotriva Italiei și a Greciei* și *Čonka împotriva Belgiei*].

4. Cauze legate de securitatea națională

43. De multe ori Curtea a judecat cauze privind îndepărtarea persoanelor considerate o amenințare la adresa securității naționale (a se vedea, de exemplu, *A.M. împotriva Franței*). A afirmat în repetate rânduri că art. 3 este absolut și că nu este posibil să fie evaluat riscul de rele tratamente în raport cu motivele invocate pentru expulzare [*Saadi împotriva Italiei* (MC), pct. 125 și 138; *Othman (Abu Qatada) v. the UnOthman (Abu Qatada) împotriva Regatului Unit*, pct. 183-185]. Testul relevant al Convenției, în special cerința de a evalua pe deplin și *ex nunc* dacă pentru persoană ar fi existat un risc real să fie supusă unui tratament contrar art. 3 în statul de primire în cazul în care ar fi fost îndepărtată acolo, se considera a fi rămas neschimbat de revocarea statutului de refugiat al persoanei, în conformitate cu normele relevante ale dreptului UE, ca urmare a condamnării pentru acte de terorism și a constatării că persoana constituia un pericol pentru societatea din statul gazdă (a se vedea *K.I. împotriva Franței*). Curtea nu se poate întemeia pe constatările autorităților interne dacă acestea nu dispuneau de toate informațiile esențiale – de exemplu din motive de securitate națională – atunci când au pronunțat deciziile de expulzare (a se vedea *X împotriva Suediei*).

5. Extrădarea

44. Extrădarea unui resortisant străin de către un stat contractant poate ridica o problemă în temeiul art. 3, angajând, astfel, răspunderea statului respectiv în temeiul Convenției, în cazul în care s-au prezentat motive întemeiate pentru a crede că, dacă va fi extrădată, persoana respectivă va risca în mod real să fie supusă în țara de destinație unor tratamente contrare art. 3 (*Soering împotriva Regatului Unit*, pct. 88-91). Problema dacă există un risc real de rele tratamente contrare art. 3 într-un alt stat nu poate depinde de temeiul legal pentru expulzarea în statul respectiv, deoarece poate exista o mică diferență între extrădare și alte îndepărtări în practică (*Babar Ahmad și alții împotriva Regatului Unit*, pct. 168 și 176; *Trabelsi împotriva Belgiei*, pct. 116). De exemplu, cererile de extrădare pot fi retrase și statul contractant poate totuși decide să pună în aplicare extrădarea de pe teritoriul său pe alte motive; sau un stat poate să decidă îndepărtarea unei persoane care este vizată de o procedură penală (sau este deja condamnată) în alt stat în absența unei cereri de extrădare; și ar putea exista cauze în care cineva a fugit dintr-un stat deoarece se temea de aplicarea unei anume condamnări care fusese deja pronunțată împotriva sa și trebuia returnat în statul respectiv, nu în temeiul unui acord de extrădare, ci ca solicitant de azil respins (a se vedea *Babar Ahmad și alții împotriva Regatului Unit*, pct. 168, cu trimiterile suplimentare). Pot să existe cauze în care un stat aprobă o cerere de extrădare în care persoana, care solicitase azilul, este acuzată de infracțiuni

motivate politic (a se vedea *Mamazhonov împotriva Rusiei*) sau în care extrădarea privește o persoană recunoscută ca refugiat în altă țară (*M.G. împotriva Bulgariei*).

45. Art. 2 și art. 3 din Convenție, precum și art. 1 din Protocolul nr. 6 sau art. 1 din Protocolul nr. 13 (a se vedea infra, secțiunea „Pedepsa cu moartea Art. 1 din Protocolul nr. 6 și art. 1 din Protocolul nr. 13”) interzic extrădarea, expulzarea sau alte transferări ale persoanei în alt stat în cazul în care s-a demonstrat că există motive întemeiate să se creadă că aceasta ar fi expusă unui risc real de a fi condamnată la pedeapsa cu moartea în statul respectiv [*Al-Saadoon și Mufdhi împotriva Regatului Unit*, pct. 123 și 140-143; *A.L. (X.W.) împotriva Rusiei*, pct. 63-66; *Shamayev și alții împotriva Georgiei și Rusiei*, pct. 333]. Se poate, în mod similar, încălca art. 3 prin extrădarea sau transferarea persoanei într-un stat în care aceasta este expusă unei pedepse cu închisoarea pe viață fără posibilitatea de facto sau de jure de a fi pusă în libertate [a se vedea *Babar Ahmad și alții împotriva Regatului Unit și Trabelsi împotriva Belgiei*; a se vedea și *Murray împotriva Țărilor de Jos* (MC) și *Hutchinson împotriva Regatului Unit* (MC), pentru pedepsele cu închisoarea pe viață și art. 3]. Relele tratamente contrare art. 3 în statul solicitant pot lua forme variate, incluzând condițiile precare de detenție și supunerea la rele tratamente în detenție (a se vedea *Allanazarova împotriva Rusiei*) sau condiții de detenție necorespunzătoare pentru vulnerabilitățile specifice ale persoanei în cauză (*Aswat împotriva Regatului Unit*, privind extrădarea unei persoane bolnave mintal).

46. Criteriile pe care Curtea le-a examinat în raport cu asigurările diplomatice sunt expuse în *Othman (Abu Qatada) împotriva Regatului Unit* (pct. 186-189).

47. În contextul specific al predărilor privind mandatele europene de arestare în executarea sentințelor privative de libertate într-o țară în care condițiile de detenție reprezintă o problemă sistemică, Curtea a constatat că s-a aplicat prezumția protecției echivalente din sistemul juridic al Uniunii Europene (*Bivolaru și Moldovan împotriva Franței*). Cu toate acestea, a constatat că prezumția respectivă care fusese respinsă din cauza protecției drepturilor prevăzute de Convenție era considerată în mod vădit deficitară în cazul circumstanțelor deosebite ale unui reclamant, dar nu și în privința celui alt. Curtea a considerat că autoritatea judiciară de executare avusese suficiente informații factuale la dispoziție pentru a constata că executarea mandatului european de arestare ar presupune un risc real și individual ca unul dintre reclamanți să fie expus unor tratamente contrare art. 3 având în vedere condițiile detenției acestora în statul emitent, dar că nu avusese suficiente informații factuale în acest scop în ceea ce privește celălalt reclamant. Procedând astfel, Curtea a stabilit modul în care autoritatea judiciară de executare trebuie să abordeze evaluarea unui risc real și individualizat de tratamente contrare art. 3 în cazul unei probleme sistemice (condițiile de detenție) din statul emitent al mandatului european de arestare, precum și obligația corespondentă a reclamantului de a susține un astfel de risc.

48. Art. 6 din Convenție nu este aplicabil *ratione materiae* în procedurile de extrădare [*Mamatkulov și Askarov împotriva Turciei* (MC), pct. 81-83].

6. Expulzarea persoanelor grav bolnave

49. Curtea a sintetizat și a clarificat principiile relevante privind momentul în care considerațiile umanitare vor depăși alte interese în analiza expulzării persoanelor grav bolnave în *Paposhvili împotriva Belgiei* (MC). Reclamantul, resortisant georgian, a fost supus expulzării și interdicției de a reîntra pe teritoriul Belgiei timp de 10 ani pe motive de interes public (condamnare). În perioada în care s-a aflat în închisoare, a fost diagnosticat și tratat pentru boli grave (leucemie limfocitară cronică, hepatită C și tuberculoză). În afara situației de deces iminent în *D. împotriva Regatului Unit*, ulterioara hotărâre *N. împotriva Regatului Unit* (MC) face referire la „cazuri cu totul excepționale” care ar putea genera o problemă în temeiul art. 3 în asemenea contexte. În *Paposhvili împotriva Belgiei*, Marea Cameră a indicat în ce mod trebuiau înțelese „alte cauze cu totul excepționale”, făcând referire la „situații legate de îndepărtarea unei persoane grav bolnave, în care erau aduse motive întemeiate pentru a crede că, chiar dacă neexpusă la riscul iminent de a muri, persoana va risca în mod real, din

lipsa tratamentului corespunzător în țara de destinație sau din lipsa accesului la un asemenea tratament, să fie expusă unui declin major, rapid și ireversibil al stării de sănătate având ca rezultat o suferință puternică sau o reducere semnificativă a speranței de viață” (*ibid.*, pct. 183). Marea Cameră a clarificat și faptul că respectiva obligație de a proteja trebuia îndeplinită în primul rând prin proceduri interne adecvate care să reflecte, în special, următoarele elemente (*ibid.*, pct. 185-193): reclamații ar trebui să prezinte probe „care să demonstreze că există motive serioase pentru a se considera” că ar fi expuși unui risc real de tratamente contrare art. 3, întrucât un anumit grad de speculație era inerent scopului preventiv al art. 3, iar reclamanților nu li se cerea să prezinte probe clare în susținerea plângerii lor. Dacă sunt aduse probe, este în sarcina autorităților din statul care efectuează returnarea să înlăture orice îndoieli cu privire la acestea. Impactul expulzării asupra persoanelor în cauză trebuia apreciat comparând starea lor de sănătate anterioară îndepărtării și în ce mod avea să evolueze după îndepărtarea lor. În această privință, statul trebuie să ia în considerare, printre altele: a) dacă îngrijirile disponibile în general în statul de primire „sunt suficiente și corespunzătoare în practică pentru a trata boala reclamantului, pentru a preveni expunerea acestuia la un tratament contrar art. 3”, Marea Cameră specificând că nu este un reper nivelul îngrijirilor existent în statul care efectuează returnarea, și b) gradul în care persoana va avea de fapt acces la asemenea îngrijiri în statul de primire (costurile asociate, existența unei rețele sociale și de familie și distanța care trebuie parcursă pentru a accesa îngrijirile necesare, toate fiind relevante în această privință). În cazul în care au persistat „îndoieli serioase” cu privire la impactul îndepărtării asupra persoanei în cauză, autoritățile trebuiau să obțină „garanții individuale și suficiente” din partea statului de primire, ca o precondiție a îndepărtării, că un tratament adecvat va fi disponibil și accesibil persoanei în cauză. Propunerea de expulzare în țara de origine a unei persoane care suferă de o boală gravă, atunci când există îndoieli cu privire la disponibilitatea unui tratament medical adecvat, ar putea constitui, de asemenea, o încălcare a art. 8 (*ibid.*, §§ 221-226).

B. Pedeapsa cu moartea Art. 1 din Protocolul nr. 6 și art. 1 din Protocolul nr. 13

50. Protocoalele nr. 6 și nr. 13 la Convenție, ratificate de aproape toate statele membre ale Consiliului Europei, au contribuit la interpretarea art. 2 din Convenție în sensul în care se interzice pedeapsa cu moartea în toate situațiile, astfel încât nu mai există niciun obstacol pentru a considera pedeapsa cu moartea – care provoca nu numai suferință fizică, ci și o suferință psihică intensă, rezultate ale cunoașterii anticipate a morții – ca fiind un tratament sau o tortură inumană și degradantă în sensul art. 3 din Convenție (a se vedea *Al-Saadoon și Mufdhi împotriva Regatului Unit*, pct. 115 și urm.). În același timp, Curtea a constatat că art. 1 din Protocolul nr. 13 interzice extrădarea sau expulzarea unei persoane în alt stat în cazul în care s-a demonstrat că există motive întemeiate să se creadă că aceasta ar fi expusă unui risc real de a fi condamnată la pedeapsa cu moartea în statul respectiv (*ibid.*, pct. 123). Totuși, în *Al-Saadoon și Mufdhi împotriva Regatului Unit*, care privea predarea de către autoritățile Regatului Unit care operau în Irak a civililor irakieni către administrația penală irakiană în circumstanțe în care civilii se confruntau cu acuzații care îi expuneau la pedeapsa capitală, Curtea, după ce constatare încălcarea art. 3, nu a considerat necesar să examineze dacă fuseseră încălcate și drepturile reclamanților în temeiul art. 2 din Convenție și art. 1 din Protocolul nr. 13 (*ibid.*, pct. 144-145). În *Al Nashiri împotriva Poloniei*, care privea predarea extraordinară la baza navală a SUA din Guantanamo a unui suspect de acte teroriste care risca pedeapsa cu moartea, Curtea a constatat că, la momentul transferării din Polonia, exista un risc major și previzibil ca acesta să fie condamnat la pedeapsa cu moartea în urma judecării de către o comisie militară, cu încălcarea art. 2 și art. 3 din Convenție coroborate cu art. 1 din Protocolul nr. 6 (*ibid.*, pct. 576-579).

C. Denegarea de dreptate flagrantă: art. 5 și art. 6

51. În cazul în care persoana riscă să sufere o încălcare vădită a art. 5 sau art. 6 din Convenție în țara de destinație, aceste prevederi pot reprezenta, în mod excepțional, bariere în calea expulzării persoanei, a extradării sau a altor forme de transfer. Cu toate că încă nu i s-a solicitat Curții o definiție mai precisă a termenului „denegare de dreptate flagrantă”, aceasta a precizat că anumite forme de inechitate ar putea echivala cu un astfel de tratament [a se vedea prezentarea generală în *Harkins împotriva Regatului Unit* (dec.) (MC), pct. 62-65]: condamnarea în lipsă fără posibilitatea ulterioară a unei noi examinări pe fond a acuzației; un proces care este sumar ca natură și care se desfășoară într-un dispreț total față de drepturile la apărare; detenția fără niciun acces la o instanță independentă și imparțială pentru a putea fi reexaminată legalitatea detenției; refuzul deliberat și sistematic al accesului la un avocat, mai ales pentru o persoană deținută într-o țară străină și folosirea, în procesul penal, a declarațiilor obținute ca urmare a torturării acuzatului sau a unei terțe persoane cu încălcarea art. 3.

D. Art. 8

1. Expulzarea

52. Pentru expulzarea străinilor aflați în mod ilegal pe teritoriul statului pârât și care nu puteau, prin urmare, să fie considerați „migranți stabiliți”, a se vedea *Butt împotriva Norvegiei*. Cu privire la expulzarea „migranților stabiliți”, adică persoanele cărora li s-a acordat în mod oficial drept de reședință în țara gazdă și în cazul în care acest drept este ulterior retras, de exemplu din cauză că persoana respectivă a fost condamnată pentru o infracțiune, Curtea a stabilit criteriile relevante de apreciere a compatibilității cu art. 8 din Convenție în *Üner împotriva Țărilor de Jos* (MC) (pct. 54-60): natura și gravitatea infracțiunii săvârșite de reclamant; durata șederii reclamantului în țara din care este expulzat; intervalul de timp scurs de la săvârșirea infracțiunii și comportamentul reclamantului din cursul perioadei respective; cetățeniile diverselor persoane implicate; situația familiei reclamantului, de exemplu durata căsătoriei, și alți factori care reflectă soliditatea vieții de familie a unui cuplu; dacă soțul avea cunoștință de infracțiune la momentul în care a început o relație de familie; dacă există copii din căsătorie și, în cazul în care există, vârstă acestora; gravitatea problemelor cu care este probabil ca soțul să se confrunte în țara în care urmează să fie expulzat reclamantul; interesul superior și bunăstarea copiilor, în special gravitatea problemelor cu care este probabil ca oricare dintre copiii reclamantului să se confrunte în țara în care urmează să fie expulzat reclamantul; și soliditatea legăturilor sociale, culturale și de familie cu țara gazdă și cu țara de destinație.

53. Curtea a aplicat aceste criterii în numeroase cauze începând cu *Üner împotriva Țărilor de Jos* (MC), deși importanța acordată fiecărui criteriu variază în funcție de circumstanțele specifice ale cauzei [*Maslov împotriva Austriei* (MC), pct. 70]. Important de reținut: faptul că infracțiunea săvârșită de un reclamant se afla în cel mai grav punct al spectrului penal nu este în sine și prin sine determinant într-o cauză; mai degrabă, acesta este doar un factor care trebuie pus în balanță, împreună cu celelalte criterii (*Unuane împotriva Regatului Unit*, pct. 87). Invers, Curtea a constatat că faptul că un adult „străin” se născuse și trăise toată viața în statul pârât de unde trebuia să fie expulzat nu împiedica expulzarea (*Kaya împotriva Germaniei*, pct. 64). Cu toate acestea, sunt necesare motive foarte serioase pentru a justifica expulzarea în cauze privind migranții stabiliți care și-au petrecut în mod legal copilăria și tinerețea, în totalitate sau în cea mai mare parte, în țara gazdă (*Levakovic împotriva Danemarcei*, pct. 45). Pentru expulzarea tinerilor adulți care fuseseră condamnați pentru infracțiuni săvârșite ca minori, a se vedea *Maslov împotriva Austriei* (MC) și *A.A. împotriva Regatului Unit*. Atunci când există un interval semnificativ între refuzul acordării permisului de ședere – sau decizia definitivă privind ordinul de expulzare – și expulzarea efectivă, evoluțiile din acea perioadă pot fi luate în considerare (*T.C.E. împotriva Germaniei*, pct. 61). În *Hasanbasic împotriva Elveției*, Curtea a judecat un scenariu în care refuzul acordării unui permis de ședere și ordinul de expulzare au avut la început,

mai degrabă, legătură cu bunăstarea economică a țării, decât cu apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale. În cauze recente privind expulzarea „migranților stabiliți” și art. 8, Curtea a subliniat că, atunci când instanțele interne au examinat cu atenție faptele, aplicând jurisprudența Convenției și au pus în balanță în mod corespunzător interesele personale ale reclamantului și interesul public mai general în cauză, nu este de competența Curții să înlocuiască cu propria examinare a fondului (inclusiv, în special, cu propria apreciere a detaliilor factuale ale proporționalității) pe cea a autorităților naționale competente, exceptând cazul în care există motive întemeiate pentru a proceda astfel (*Ndidi împotriva Regatului Unit*, pct. 76; *Levakovic împotriva Danemarcei*). Dimpotrivă, atunci când instanțele naționale nu își motivează în mod corespunzător deciziile și examinează proporționalitatea ordinului de expulzare în mod superficial, împiedicând Curtea să-și exercite rolul subsidiar, expulzarea întemeiată pe o astfel de hotărâre ar încălca art. 8 (*I.M. împotriva Elveției*; a se vedea și *M.M. împotriva Elveției*, pct. 54, în legătură cu cerința controlului instanței asupra proporționalității unui ordin de expulzare, inclusiv atunci când legislația poate avea în vedere situații de expulzare „obligatorie”). Acesta este cazul și atunci când instanțele interne nu iau toate faptele relevante în considerare, cum ar fi paternitatea copilului unui reclamant în statul pârât (*Makdoudi împotriva Belgiei*). Pentru anularea unui permis de ședere pe baza informațiilor nefăcute publice și a existenței unor garanții procedurale suficiente în contextul securității naționale, a se vedea *Gaspar împotriva Rusiei*.

2. Permisele de ședere și posibilitatea de a regulariza statutul juridic al persoanei

54. În plus față de scenariile privind accesul pe teritoriu în scopul reîntregirii familiei (a se vedea supra, secțiunea „Accesul în scopul reîntregirii familiei”), Curtea a examinat cauze în temeiul art. 8 privind refuzul – și dacă exista obligația pozitivă a acordării – unui permis de ședere persoanelor aflate deja pe teritoriul statului pârât [a se vedea *Jeunesse împotriva Țărilor de Jos* (MC); *Rodrigues da Silva și Hoogkamer împotriva Țărilor de Jos*; a se vedea și *Pormes împotriva Țărilor de Jos*, în ceea ce privește refuzul eliberării permisului de ședere unui străin aflat în ședere ilegală în statul gazdă de la o vârstă fragedă, care a aflat despre statutul său precar de imigrant doar după ce a devenit adult și *T.C.E. împotriva Germaniei*, cu privire la o persoană care fusese condamnată pentru comiterea de infracțiuni]. Curtea a examinat, de asemenea, în legătură cu taxele administrative de plată ca o condiție prealabilă pentru procesarea cererii pentru permisul de ședere, dacă un străin avea un acces efectiv la procedura administrativă prin care putea, după îndeplinirea condițiilor prevăzute de legea internă, să obțină permisul de ședere care i-ar fi acordat dreptul de a locui în mod legal în statul pârât (*G.R. împotriva Țărilor de Jos*). Cu privire la protejarea intereselor vieții private ale unui migrant în măsura în care acestea sunt afectate de nesiguranța statutului său și de șederea într-o țară străină, a se vedea *Abuhmaid împotriva Ucrainei* (a se vedea și *B.A.C. împotriva Greciei* privind un solicitant de azil). În *Hoti împotriva Croației* și în *Sudita Keita împotriva Ungariei*, Curtea a constatat că a fost încălcat art. 8 din cauza îndelungatelor dificultăți întâmpinate de reclamanți, persoane apatride, în regularizarea statutului lor juridic și de rezident, precum și din cauza efectelor negative răsfrânte asupra vieții lor private. Soluționarea unei cereri pentru permisul de ședere în baza stării de sănătate a reclamantului este discriminatorie și încalcă art. 14 coroborat cu art. 8 (*Kiyutin împotriva Rusiei*; *Novruk și alții împotriva Rusiei*, privind refuzul eliberării permiselor de ședere pentru că reclamanții erau seropozitivi; a se vedea și *Khachatryan și Konovalova împotriva Rusiei**, în care Curtea a constatat o încălcare a art. 8 în ceea ce privește refuzul de a reinnoi permisul de ședere pe termen lung al unui migrant pe motive de formă, pentru că nu a prezentat la timp un certificat medical solicitat).

3. Cetățenia

55. Art. 8 nu garantează dreptul de a dobândi o anumită naționalitate sau cetățenie, dar retragerea arbitrară a cetățeniei poate ridica, în anumite împrejurări, o problemă în temeiul art. 8 din Convenție ca urmare a impactului retragerii asupra vieții private a unei persoane [*Slivenko și alții împotriva*

Letoniei (dec.) (MC), pct. 77; *Genovese împotriva Maltei*, pct. 30]. Același lucru este valabil pentru revocarea cetățeniei deja obținute, cu verificarea care impune a se evalua dacă revocarea era arbitrară și ce consecințe ale revocării au existat asupra reclamantului [a se vedea *Ramadan împotriva Maltei*, pct. 85, în ceea ce privește o persoană care, totuși, a rămas în țara pârâtă și *K2 împotriva Regatului Unit* (dec.), care a fost, pe când se afla în străinătate, lipsit de cetățenie și expulzat de pe teritoriul statului pârât deoarece s-a considerat că acesta reprezenta o amenințare la adresa securității naționale]. Principiile relevante se aplică, de asemenea, sechestrării pașapoartelor și respingerii cererii de preschimbare a acestora (*Alpeyeva și Dzhalagiya împotriva Rusiei*, privind practica de a anula pașapoartele eliberate foștilor cetățeni ai Uniunii Sovietice). În *Usmanov împotriva Rusiei* Curtea a recapitulat diferitele abordări din jurisprudența sa în acest domeniu și a optat pentru o abordare bazată pe consecințe pentru a stabili dacă anularea cetățeniei reclamantului a constituit o ingerință în exercitarea drepturilor sale în temeiul art. 8 din Convenție: a examinat (i) ce consecințe a avut măsura contestată pentru reclamant și, în continuare, (ii) dacă măsura în cauză a fost arbitrară (pct. 53 și 58 și urm.).

56. Dreptul de a deține un pașaport și dreptul la cetățenie nu sunt drepturi civile în sensul art. 6 din Convenție [*Sergey Smirnov împotriva Rusiei* (dec.)].

E. Art. 1 din Protocolul nr. 7

57. Cunoscând că art. 2 din Convenție nu se aplica procedurilor de expulzare a străinilor, statele au adoptat art. 1 din Protocolul nr. 7, care definește garanțiile procedurale care se aplică acestui tip de procedură [*Maaouia împotriva Franței* (MC), pct. 36]. În recenta hotărâre a Marii Camere *Muhammad și Muhammad împotriva României* (MC), pct. 114 și urm., Curtea și-a recapitulat jurisprudența privind dispoziția, care se aplică în caz de expulzare a „străinilor care își au reședința în mod legal pe teritoriul unui stat”. Prima garanție de bază a acesteia este că persoana în cauză poate fi expulzată numai „în temeiul executării unei hotărâri luate conform legii”. Pe lângă această condiție generală de legalitate, art. 1 § 1 din Protocolul nr. 7 prevede trei garanții procedurale specifice: străinii trebuie să poată prezenta motivele care pledează împotriva expulzării, să ceară reexaminarea cauzei și, în cele din urmă, să fie reprezentați în acest scop în fața autorității competente. Art. 1 § 2 din Protocolul nr. 7 prevede o excepție, care permite statelor să expulzeze un străin cu reședința legală pe teritoriul său, chiar înainte ca acesta să-și fi exercitat drepturile conferite prin art. 1 § 1, în cazurile în care expulzarea este necesară în interesul ordinii publice sau din motive de securitate națională. Pornind de la faptele din cauză, Curtea a constatat că, prin expulzarea din motive de securitate națională a reclamanților, cetățeni pakistanezi care locuiau în România cu vize de student, se încălca art. 1 din Protocolul nr. 7: reclamanții nu au avut acces la documentele clasificate pe care se întemeia decizia și nici nu li se oferiseră informații specifice cu privire la faptele și motivele de la baza expulzării. Aceștia au suferit, prin urmare, o limitare semnificativă a dreptului lor de a fi informați cu privire la elementele de fapt prezentate în sprijinul expulzării și la conținutul documentelor pertinente, o limitare care nu fusese contrabalansată în procedurile naționale. Art. 1 din Protocolul nr. 7 este aplicabil chiar în cazul în care decizia care dispune ca reclamantul să părăsească țara nu a fost executată la data respectivă (a se vedea *Ljatifi împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei*). Pentru o analiză detaliată a jurisprudenței Curții cu privire la această dispoziție, consultați [Ghidul privind art. 1 din Protocolul nr. 7](#).

F. Art. 4 din Protocolul nr. 4

58. În afară de returnarea pe mare (a se vedea supra, secțiunea „Returnarea pe mare”) sau de îndepărtarea de la frontiere sau din apropierea acestora descrise mai sus (a se vedea supra, secțiunea „

Art. 4 din Protocolul nr. 4 la Convenție

„Expulzările colective de străini sunt interzise.”

Situații la frontieră și/sau la puțin timp după intrarea pe teritoriului”), Curtea a judecat expulzările colective de străini care se aflaseră pe teritoriul statului pârât [solicitanți de azil în *Čonka împotriva Belgiei* și *Sultani împotriva Franței*; migranți în *Georgia împotriva Rusiei (I)* (MC), pct. 170], indiferent dacă locuiau în mod legal în statul pârât sau nu. În *Čonka împotriva Belgiei* și *Georgia împotriva Rusiei (I)* (MC), în care Curtea a constatat încălcarea art. 4 din Protocolul nr. 4, persoanele vizate pentru expulzare în fiecare cauză erau de aceeași origine (familii de romi din Slovacia în prima și resortisanți georgieni în cea din urmă cauză).

IV. Înainte de îndepărtare și îndepărtarea în sine

Art. 3 din Convenție

„Nimeni nu poate fi supus torturii, nici pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante.”

Art. 5 din Convenție

„1. Orice persoană are dreptul la libertate și la siguranță. Nimeni nu poate fi lipsit de libertatea sa, cu excepția următoarelor cazuri și potrivit căilor legale:

- a) dacă este deținut legal pe baza condamnării pronunțate de către un tribunal competent;
- b) dacă a făcut obiectul unei arestări sau al unei dețineri legale pentru nesupunerea la o hotărâre pronunțată, conform legii, de către un tribunal ori în vederea garantării executării unei obligații prevăzute de lege;
- c) dacă a fost arestat sau reținut în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, atunci când există motive verosimile de a bănuși că a săvârșit o infracțiune sau când există motive temeinice de a crede în necesitatea de a-l împiedica să săvârșescă o infracțiune sau să fugă după săvârșirea acesteia;
- d) dacă este vorba de detenția legală a unui minor, hotărâtă pentru educația sa sub supraveghere sau despre detenția sa legală, în scopul aducerii sale în fața autorității competente;
- e) dacă este vorba despre detenția legală a unei persoane susceptibile să transmită o boală contagioasă, a unui alienat, a unui alcoolic, a unui toxicoman sau a unui vagabond;
- f) dacă este vorba despre arestarea sau detenția legală a unei persoane pentru a o împiedica să pătrundă în mod ilegal pe teritoriu sau împotriva căreia se află în curs o procedură de expulzare ori de extrădare.

2. Orice persoană arestată trebuie să fie informată, în termenul cel mai scurt și într-o limbă pe care o înțelege, asupra motivelor arestării sale și asupra oricărei acuzații aduse împotriva sa.

3. Orice persoană arestată sau deținută, în condițiile prevăzute de paragraful 1 lit. c) din prezentul articol, trebuie adusă de îndată înaintea unui judecător sau a altui magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare și are dreptul de a fi judecată într-un termen rezonabil sau eliberată în cursul procedurii. Punerea în libertate poate fi subordonată unei garanții care să asigure prezentarea persoanei în cauză la audiere.

4. Orice persoană lipsită de libertatea sa prin arestare sau deținere are dreptul să introducă un recurs în fața unui tribunal, pentru ca acesta să statueze într-un termen scurt asupra legalității deținerii sale și să dispună eliberarea sa dacă deținerea este ilegală.

5. Orice persoană care este victima unei arestări sau a unei dețineri în condiții contrare dispozițiilor acestui articol are dreptul la reparații.”

Art. 8 din Convenție

„1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.

2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora.”

Art. 39 din Regulamentul Curții

1. „Camera sau, dacă este cazul, Președintele secției sau un judecător de serviciu numit în temeiul pct. 4 al acestui articol poate, fie la cererea unei părți sau a oricărei persoane interesate, fie din oficiu, să indice părților orice măsură provizorie ce consideră că trebuie să fie adoptată în interesul părților ori al bunei desfășurări a procedurii.
2. Atunci când se consideră potrivit, Comitetul de Miniștri este informat imediat cu privire la măsura adoptată într-o cauză dată.
3. Camera sau, dacă este cazul, Președintele secției sau un judecător de serviciu numit în temeiul pct. 4 al acestui articol poate invita părțile să-i prezinte informații cu privire la orice problemă legată de aplicarea măsurilor provizorii pe care le-a indicat.
4. Președintele Curții poate numi vicepreședinții secțiilor ca judecători de serviciu pentru a decide asupra cererilor de măsuri provizorii.”

A. Restrângeri ale libertății de circulație și privarea de libertate în scopul îndepărtării

59. După ce împotriva unui străin s-a emis ordinul definitiv de expulzare, prezența sa nu mai este „legală” și acesta nu se poate prevala de dreptul la libertatea de circulație astfel cum este garantat de art. 2 din Protocolul nr. 4 (*Piermont împotriva Franței*, pct. 44).

60. Conform cu a doua parte din art. 5 § 1 lit. (f), statele au dreptul de a ține o persoană în detenție în vederea expulzării sau a extrădării. Pentru a evita să fie catalogată ca arbitrară, detenția în temeiul art. 5 § 1 lit. (f) trebuie să fie aplicată cu bună-credință; trebuie să fie strâns legată de motivul detenției invocat de guvern; locul și condițiile de detenție să fie adecvate; iar durata detenției ar trebui să nu depășească ceea ce se cere în mod rezonabil pentru scopul urmărit [*A. și alții împotriva Regatului Unit (MC)*, pct. 164]. Detenția nu trebuie considerată în mod rezonabil necesară, de exemplu pentru a împiedica persoana să săvârșească o infracțiune sau să fugă, dar va fi justificată atâta timp cât au loc procedurile de extrădare sau expulzare (*ibid.*). Atunci când astfel de proceduri nu sunt urmate cu diligența necesară, detenția va înceta de a fi permisă în temeiul art. 5 § 1 lit. (f) (*ibid.*). Este lipsit de importanță în temeiul art. 5 § 1 lit. (f) dacă decizia de bază privind expulzarea poate fi justificată în temeiul legislației naționale sau al Convenției (*M și alții împotriva Bulgariei*, pct. 63). Totuși, deoarece solicitanții de azil nu pot fi expulzați anterior soluționării cererii lor de azil, în unele cauze Curtea a constatat că nu exista o legătură între detenția unui reclamant care a depus o cerere de azil care nu fost încă soluționată și posibilitatea de a fi expulzat, nici bună-credința din partea autorităților naționale (*R.U. împotriva Greciei*, pct. 94-95; a se vedea și *Longa Yonkeu împotriva Letoniei*, pct. 143 și *Čonka împotriva Belgiei*, pct. 42, pentru exemple de rea-credință). Detenția în vederea extrădării poate fi arbitrară de la început, dat fiind statutul de refugiat al persoanei care interzice extrădarea (*Eminbeyli împotriva Rusiei*, pct. 48; a se vedea și *Dubovik împotriva Ucrainei*, în care reclamantul solicitase și obținuse statutul de refugiat după ce fusese plasat în detenție în vederea extrădării și *Shiksaitov împotriva Slovaciei*, unde reclamantul, care fusese recunoscut ca refugiat într-un stat membru al Uniunii Europene, era deținut într-un alt stat membru al UE cu scopul de a fi examinată admisibilitatea extrădării sale în țara de origine). Atunci când un străin nu poate fi îndepărtat pe moment, de exemplu din cauză că îndepărtarea ar încălca art. 3, politica de a ține posibila expulzare a unei persoane „sub supraveghere activă” nu este suficient de sigură sau determinată să echivaleze cu o „acțiune în vederea expulzării” *A. și alții împotriva Regatului Unit (MC)*, pct. 166-167], inclusiv în cauzele privind securitatea națională [*ibid.*, §§ 162-190; a se vedea și *Al Husin împotriva Bosniei și Herțegovinei (nr. 2)*, în care Curtea a constatat că motivul detenției reclamantului nu a rămas valabil după ce devenise limpede că nicio țară terță sigură nu l-ar admite; pentru o cauză în care Curtea a

constatat că detenția unui migrant considerat o amenințare la adresa securității fusese conformă cu art. 5 § 1 lit. (f), a se vedea *K.G. împotriva Belgiei*].

61. Statele trebuie să depună un efort activ în vederea organizării unei îndepărtări și să facă pași concreți și să aducă probe ale eforturilor depuse în sensul admiterii pentru a respecta diligențele cerute, de exemplu atunci când autoritățile din statul de primire sunt extrem de lente în a-și identifica cetățenii proprii (a se vedea, de exemplu, *Singh împotriva Republicii Cehe*) sau în cazul în care există dificultăți în legătură cu documentele de identitate (*M și alții împotriva Bulgariei*). Pentru ca detenția să respecte a doua parte a art. 5 § 1 lit. (f), trebuie să existe o perspectivă realistă că expulzarea sau extrădarea se vor desfășura; detenția nu poate fi considerată efectuată în vederea expulzării străinului dacă expulzarea este, sau devine, nefezabilă deoarece se cere cooperarea străinului iar acesta o refuză [a se vedea *Mikolenko împotriva Estoniei*, în care Curtea a considerat, de asemenea, că autoritățile au avut la dispoziție alte măsuri decât detenția prelungită a reclamantului în centrul de expulzare în absența oricărei perspective imediate a expulzării sale; a se vedea și *Louled Massoud împotriva Maltei*, pct. 48-74; *Kim împotriva Rusiei* și *Al Husin împotriva Bosniei și Herțegovinei (nr. 2)* și secțiunea „Exercitarea abuzivă a dreptului de a introduce o cerere individuală” cu privire la *Bencheref împotriva Suediei* (dec.), unde reclamantul susținuse că are altă naționalitate și refuzase să coopereze pentru clarificarea identității]. Poate să nu existe o perspectivă reală de expulzare în lumina situației din țara de destinație (*S.Z. împotriva Greciei*, în care cetățenia siriană a reclamantului se stabilise la prezentarea pașaportului său, iar agravarea conflictului armat din Siria era cunoscută).

62. Indicarea unei măsuri provizorii de către Curte în temeiul art. 39 din Regulamentul Curții (a se vedea infra, secțiunea „Regula 39 / Măsuri provizorii”) nu are, în sine, niciun efect asupra faptului că privarea de libertate al cărei obiect îl face respectiva persoană este conformă art. 5 § 1 din Convenție [*Gebremedhin (Gaberamadhien) împotriva Franței*, pct. 74]. Dacă statele pârâte nu au procedat la expulzarea reclamantilor în conformitate cu măsura provizorie indicată de Curte, Curtea era pregătită, într-o serie de cauze, să accepte că procedurile de expulzare sau extrădare erau suspendate temporar, fiind totuși „în desfășurare”, și că, prin urmare, nu fusese încălcat art. 5 § 1 lit. (f) (a se vedea *Azimov împotriva Rusiei*, pct. 170). În același timp, suspendarea procedurilor interne în urma indicării unei măsuri provizorii de către Curte nu ar trebui să fie pusă în aplicare în cazul în care reclamantul zace în penitenciar de un timp excesiv de îndelungat (*ibid.*, pct. 171). Art. 5 § 1 lit. f) nu include limita maximă de timp; problema dacă durata procedurilor de expulzare ar putea afecta legalitatea detenției în temeiul acestei dispoziții depinde, prin urmare, exclusiv de împrejurările specifice ale fiecărei cauze (*Auad împotriva Bulgariei*, pct. 128 și *J.N. împotriva Regatului Unit*). Curtea a hotărât, de asemenea, că controlul judecătoresc automat cu privire la detenția din motive de imigrație nu este, în esență, o cerință a art. 5 § 1 din Convenție (*J.N. împotriva Regatului Unit*, § 96). În cazul în care autoritățile depun eforturi să organizeze îndepărtarea către o țară terță din perspectiva unei măsuri provizorii indicate de Curte, detenția poate intra în domeniul de aplicare al art. 5 § 1 lit. f) (*M și alții împotriva Bulgariei*, pct. 73).

63. Cu privire la detenția persoanelor cu vulnerabilități specifice, aceleași considerente se aplică în temeiul celei de a doua părți a art. 5 § 1 lit. f), așa cum se aplică în temeiul dispoziției prevăzute în prima parte (a se vedea supra, secțiunea „Persoanele vulnerabile” și, spre exemplu, *Rahimi împotriva Greciei* și *Yoh-Ekale Mwanje împotriva Belgiei*). Cu privire la tratamentul medical în urma refuzului de hrană în timpul detenției în vederea expulzării, a se vedea *Ceesay împotriva Austriei*.

64. Cu privire la garanțiile procedurale în temeiul art. 5 § 2 și § 4, a se vedea supra, secția „Garanții procedurale”. Cu toate acestea, există o serie de cauze legate în mod specific de deficiențele dreptului intern în ceea ce privește caracterul efectiv al controlului instanței asupra detenției în așteptarea expulzării și cerințele art. 5 § 4 (a se vedea, de exemplu, *S.D. împotriva Greciei*, pct. 68-77; *Louled Massoud împotriva Maltei*, pct. 29-47 și *A.B. și alții împotriva Franței*, pct. 126-138).

B. Asistența care trebuie oferită persoanelor urmând a fi îndepărtate

65. Cu privire la existența și domeniul de aplicare al unei obligații pozitive în temeiul art. 3 de a oferi asistență medicală, socială sau de altă natură cetățenilor străini urmând a fi expulzați, a se vedea *Hunde împotriva Țărilor de Jos* (dec.) și *Shioshvili și alții împotriva Rusiei* (referitor la o reclamantă aflată într-un stadiu avansat al sarcinii și copiii ei minori, a căror ședere în legătură cu expulzarea era cauzată de autorități).

C. Expulzarea forțată în sine

66. Transferul unei persoane a cărei stare de sănătate este deosebit de proastă poate determina, în sine, ca acea persoană să se confrunte cu riscul de a fi supusă la tratamente contrare art. 3 (*Khachaturov împotriva Armeniei**, pct. 90, privind transferul în scopul extrădării), chiar dacă transferul ar fi efectuat sub supraveghere medicală (a se vedea *ibid.*, pct. 108). Evaluarea impactului unui anumit transfer asupra persoanei în cauză trebuie să se bazeze pe dovezi medicale specifice evidențiind riscurile medicale exacte pe care se întemeiau. Ar fi necesară o evaluare de la caz la caz a stării medicale a persoanei și a riscurilor medicale specifice în lumina condițiilor respectivului transfer. Mai mult, evaluarea ar trebui făcută în legătură cu situația medicală a persoanei în cauză de la un anumit moment, considerând că riscurile specifice probate la un moment dat puteau fi eliminate cu trecerea timpului, în funcție de natura lor temporară sau permanentă, ținând seama de evoluția stării de sănătate a respectivei persoane (*ibid.*, pct. 91). Curtea a subliniat importanța existenței unui cadru juridic intern și a procedurii relevante prin care aplicarea unui ordin de îndepărtare să depindă de evaluarea stării medicale a persoanei în cauză (*ibid.*, pct. 104). Faptul că o persoană față de care s-a dispus expulzarea a amenințat că se va sinucide nu obligă statul să se abțină de la aplicarea măsurii respective, cu condiția adoptării unor măsuri concrete pentru a preveni îndeplinirea respectivelor amenințări, inclusiv cu privire la reclamanții care avuseseră mai multe tentative de sinucidere [a se vedea *Al-Zawatia împotriva Suediei* (dec.), pct. 57-58].

67. În *Mubilanzila Mayeka și Kaniki Mitunga împotriva Belgiei* (pct. 64-71) Curtea a constatat încălcarea art. 3 în raport cu modul în care un minor neînsoțit în vârstă de cinci ani a fost îndepărtat către țara de origine fără a se fi asigurat că minorul urma să fie îngrijit acolo. Situațiile de rele tratamente aplicate de către autoritățile publice în timpul procesului de expulzare pot încălca art. 3 (a se vedea *Thuvo împotriva Ciprului*, unde Curtea a constatat că nu a existat nicio încălcare pe fond a art. 3 în ceea ce privește acuzațiile de rele tratamente, ci o încălcare sub aspect procedural a prevederii, dat fiind că autoritățile nu au anchetat eficient capetele de cerere ale reclamantului referitoare la prezumtivele rele tratamente pe durata procesului de expulzare). Mai mult, încălcări ale confidențialității în procesul expulzării - care în sine ar putea ridica o problemă în temeiul art. 8 - pot duce la un risc de rele tratamente contrare art. 3 la întoarcere (a se vedea *X împotriva Suediei*, în care autoritățile suedeze i-au informat pe omologii marocani că reclamantul era suspectat de terorism).

D. Acordul pentru „întoarcere voluntară asistată” în cauzele privind îndepărtarea în temeiul art. 2 și art. 3

68. În *M.A. împotriva Belgiei* Curtea a constatat că reclamantul, împotriva căruia exista un ordin de îndepărtare care trebuia pus în executare și care era deținut în vederea expulzării și însoțit de poliție la avion, nu renunțase la drepturile sale în temeiul art. 3 și nu își pierduse statutul de victimă semnând un document de „întoarcere voluntară” pe aeroport, fără asistența unui interpret (pct. 60-61).

E. Regula 39 / Măsuri provizorii¹

69. Atunci când primește o cerere, Curtea poate indica statului pârât, în temeiul art. 39 din Regulamentul Curții, anumite măsuri provizorii despre care consideră că trebuie să fie adoptate pe parcursul examinării cauzei de către Curte. Potrivit jurisprudenței și practicii sale consacrate, Curtea precizează măsuri provizorii numai în cazul în care există un risc real și iminent de vătămare gravă și ireparabilă. De obicei, prin măsurile respective se solicită unui stat să se abțină de la a expulza persoane în țări în care se susține că vor risca moartea sau tortura sau alte rele tratamente și poate fi inclusă cerința ca statul pârât să primească și să examineze cererile de azil ale persoanelor care se prezintă la un punct de control la frontieră (*M.K. și alții împotriva Poloniei*, pct. 235). În multe cauze, măsurile provizorii privesc solicitanții de azil sau persoane care trebuie extrădate ale căror plângeri au fost respinse definitiv și care nu mai dispun de nicio altă cale de atac cu efect suspensiv la nivel intern pentru a preveni expulzarea sau extrădarea (a se vedea supra, secțiunea „Aspecte procedurale”). Cu toate acestea, Curtea a indicat, de asemenea, măsuri provizorii în alte tipuri de cauze legate de imigrație, inclusiv cu privire la detenția minorilor. Nerespectarea de către statul pârât a oricărei măsuri de la art. 39 din Regulament indicate de Curte reprezintă încălcarea art. 34 din Convenție [a se vedea *Mamatkulov și Askarov împotriva Turciei* (MC), pct. 99-129; a se vedea, de asemenea, *Savridin Dzhurayev împotriva Rusiei* și *M.A. împotriva Franței*].

---

1. *Regula 39 / Măsuri provizorii*

V. Alte scenarii de caz

Art. 4 din Convenție

- „1. Nimeni nu poate fi ținut în sclavie sau în servitute.
2. Nimeni nu poate fi constrâns să efectueze o muncă forțată sau obligatorie.
3. Nu se consideră «muncă forțată sau obligatorie» în sensul prezentului articol:
  - (a) orice activitate care trebuie să fie desfășurată în cadrul detenției impuse în conformitate cu dispozițiile de la art. 5 din Convenție sau pe durata eliberării condiționate din detenție;
  - (b) orice serviciu cu caracter militar sau, în cazul obiectivelor de conștiință, în țările în care aceștia sunt recunoscuți, serviciul efectuat în locul serviciului militar obligatoriu;
  - (c) orice serviciu efectuat în cazul unei situații de urgență sau al catastrofelor care amenință viața sau bunăstarea comunității;
  - (d) orice muncă sau serviciu care face parte din obligațiile civice normale.”

Art. 8 din Convenție

- „1. Orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale.
2. Nu este admis amestecul unei autorități publice în exercitarea acestui drept decât în măsura în care acest amestec este prevăzut de lege și dacă constituie o măsură care, într-o societate democratică, este necesară pentru securitatea națională, siguranța publică, bunăstarea economică a țării, apărarea ordinii și prevenirea faptelor penale, protejarea sănătății sau a moralei, ori protejarea drepturilor și libertăților altora.”

Art. 12 din Convenție

- „Începând cu vârsta stabilită prin lege, bărbatul și femeia au dreptul de a se căsători și de a întemeia o familie conform legislației naționale ce reglementează exercitarea acestui drept.”

Art. 14 din Convenție

- „Exercitarea drepturilor și libertăților recunoscute de prezenta Convenție trebuie să fie asigurată fără nicio deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenența la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație.”

A. Drepturile economice și sociale

70. Exceptând contextul condițiilor de primire și al asistenței care trebuie oferită persoanelor urmând a fi îndepărtate (a se vedea supra, secțiunile „Condițiile de primire și libertatea de circulație” și „Asistența care trebuie oferită persoanelor urmând a fi îndepărtate”), Curtea a examinat o serie de cauze privind drepturile economice și sociale ale migranților, ale solicitanților de azil și ale refugiaților, mai întâi în lumina art. 14 având în vedere faptul că, în cazul în care un stat contractant decide să acorde prestații sociale, trebuie să facă acest lucru în conformitate cu art. 14. În această privință, Curtea a constatat că este posibil ca un stat să aibă motive legitime pentru restrângerea utilizării serviciilor publice consumatoare de resurse - precum programele de bunăstare, prestații publice și asistență medicală - de către migranții pe termen scurt și ilegali, care nu contribuie, de regulă, la finanțarea acestora și că, în anumite împrejurări, este posibil ca statul să facă deosebire în mod justificat între diferite categorii de străini cu reședința pe teritoriul său (*Ponomaryovi împotriva Bulgariei*, pct. 54).

71. Diferențele de tratament întemeiate pe statutul de imigrant al copilului unei persoane străine, a cărei cerere pentru statutul de refugiat a fost respinsă, dar căreia i-a fost acordat dreptul de ședere permanentă, în legătură cu alocarea locuinței sociale, se pot astfel justifica (*Bah împotriva Regatului Unit*). În *Ponomaryovi împotriva Bulgariei*, Curtea a constatat că obligația de a plăti taxa de școlarizare pentru învățământul secundar întemeiată pe statutul de imigrant și pe cetățenia reclamanților nu se justifică. În *Bigaeva împotriva Greciei*, Curtea a constatat că excluderea străinilor de la profesiile juridice nu era discriminatoare, în sine, dar că se încălcase dreptul reclamantei la respectarea vieții private prin abordarea incoerentă a autorităților, care i-au permis reclamantei să înceapă un stagiul de 18 luni în scopul admiterii în barou, dar care, la îndeplinirea stagiului, au refuzat să-i permită prezentarea la examene pe motiv că era străină. Alte cauze judecate de Curte priveau prestațiile pentru minori (*Niedzwiecki împotriva Germaniei*; *Weller împotriva Ungariei*; *Saidoun împotriva Greciei*), ajutorul de șomaj (*Gaygusuz împotriva Austriei*), pensia de invaliditate (*Koua Poirrez împotriva Franței*), prestațiile bazate pe contribuții, inclusiv pensia [*Andrejeva împotriva Letoniei* (MC)] și admiterea în sistemul de asigurări sociale bazat pe contribuții (*Luczak împotriva Poloniei*).

72. De asemenea, Curtea a constatat că cerința ca persoanele supuse controlului imigrației să depună cerere pentru o autorizație înainte de a li se permite să se căsătorească în Regatul Unit încălca art. 12 (*O'Donoghue și alții împotriva Regatului Unit*).

B. Traficul de persoane

73. O serie de cauze, analizate de Curte în temeiul art. 4 în contextul traficului de persoane, privea străini, în legătură cu aservirea domestică (*Siliadin împotriva Franței*; *C.N. și V. împotriva Franței*; *C.N. împotriva Regatului Unit*), al exploatării sexuale (*Rantsev împotriva Ciprului și a Rusiei*; *L.E. împotriva Greciei*; *T.I. și alții împotriva Greciei*) și munca în agricultură (*Chowdury și alții împotriva Greciei*).

C. Obligațiile de a preveni vătămarea și de a efectua o anchetă eficientă în alte situații specifice privind migranții

74. În ceea ce privește obligațiile procedurale prevăzute la art. 3 atunci când se anchetează atacul rasist asupra unui migrant, a se vedea *Sakir împotriva Greciei*.

VI. Aspecte procedurale ale cererilor în fața Curții

Art. 37 din Convenție

„1. În orice stadiu al procedurii, Curtea poate hotărî scoaterea de pe rol a unei cereri atunci când circumstanțele permit să se tragă concluzia că:

- a) reclamantul nu dorește să o mai mențină;
- b) chestiunea a fost soluționată;
- c) din orice alt motiv constat de Curte, continuarea examinării nu se mai justifică.

Totuși Curtea continuă examinarea cererii dacă respectarea drepturilor omului garantate prin convenție și prin protocoalele sale o impune.

2. Curtea poate hotărî reînscriserea pe rol a unei cereri atunci când ea consideră că împrejurările o justifică.”

A. Reclamanții cu sănătate psihică precară

75. Cauza *Tehrani și alții împotriva Turciei* privea, *inter alia*, expulzarea reclamanților, cetățeni iranieni și foști membri ai PMOI recunoscuți ca refugiați de către UNHCR. După ce unul dintre reclamanți comunicase în scris Curții că nu dorea să-și mențină cererea, reprezentantul său a informat Curtea cu privire la faptul că dorea să susțină cererea și că reclamantul era bolnav psihic și necesita tratament. Guvernul a afirmat că reclamantul nu suferea de o tulburare psihotică, dar că nu se poate face o diagnosticare ca urmare a lipsei sale de cooperare. Curtea a observat că una dintre susținerile reclamantului privea riscul posibil de deces sau de rele tratamente și a considerat că radierea cauzei de pe rolul său ar ridica protecția acordată de Curte într-o materie la fel de importantă ca dreptul la viață și la bunăstarea fizică al unei persoane, că existau îndoieli cu privire la starea psihică a reclamantului și discrepanțe în rapoartele medicale și a concluzionat că respectarea drepturilor omului așa cum sunt definite în Convenție și în Protocoalele la aceasta necesită continuarea examinării cererii (pct. 56-57).

B. Data începerii termenului de șase luni în cauzele privind îndepărtarea în temeiul art. 2 sau art. 3

76. Cu toate că data rămânerii definitive a deciziei interne care prevede o cale de atac efectivă este în mod normal punctul de plecare pentru calcularea termenului de șase luni prevăzut la art. 35 § 1 din Convenție, răspunderea statului de trimitere în temeiul art. 2 sau art. 3 din Convenție este atrasă, de regulă, numai atunci când se fac pași pentru a îndepărta persoana de pe teritoriul său. Data răspunderii statului în temeiul art. 2 sau art. 3 corespunde datei la care termenul de 6 luni începe să curgă pentru reclamant. În consecință, în cazul în care decizia prin care se dispune îndepărtarea nu a fost pusă în executare și persoana rămâne pe teritoriul statului care dorește îndepărtarea sa, termenul de 6 luni nu a început încă să curgă (a se vedea *M.Y.H. și alții împotriva Suediei*, pct. 38-41). Același lucru s-ar aplica îndepărtărilor cu privire la răspunderea unui stat de trimitere pentru un pretins risc sau o refuzare flagrantă a drepturilor în temeiul art. 5 și art. 6 în statul de destinație (a se vedea supra, secțiunea „Denegarea de dreptate flagrantă: art. 5 și art. 6”).

C. Lipsa unui risc iminent de îndepărtare

77. În cauzele privind îndepărtarea în care reclamantul nu mai este supus niciunui risc de a fi expulzat, pentru moment sau pentru o perioadă de timp în viitor, și în care acesta are posibilitatea de a contesta orice nou ordin de expulzare în fața autorităților naționale și, la nevoie, în fața Curții, Curtea constată, în mod normal, că nu se mai justifică continuarea examinării cererii în sensul art. 37 § 1 lit. c) din Convenție și o radiază de pe rolul său, exceptând cazul în care există circumstanțe speciale legate de respectarea drepturilor omului așa cum sunt definite în Convenție și în protocoalele la aceasta care impun continuarea examinării cererii [a se vedea *Khan împotriva Germaniei* (MC)]. După ce Curtea a radiat cererea de pe rolul său, poate oricând hotărî reînscrisura acesteia pe rol atunci când consideră că împrejurările o justifică, conform art. 37 § 2 din Convenție.

D. Calitatea procesuală pentru a depune cerere în numele reclamantului

78. În *G.J. împotriva Spaniei* (dec.), Curtea a constatat că o organizație neguvernamentală nu avea calitatea procesuală pentru a depune cerere în numele reclamantului, un solicitant de azil, după expulzarea sa, deoarece aceasta nu prezentase o împuternicire scrisă de a acționa ca reprezentantă a sa, contrar cerințelor art. 36 § 1 din Regulamentul Curții. Cauza *N. și M. împotriva Rusiei* (dec.) privea pretinsa dispariție a reclamanților, doi cetățeni uzbeki, a căror extrădare fusese cerută de autoritățile uzebece. Curtea a indicat guvernului pârât, în temeiul art. 39 din Regulamentul Curții, că nu ar trebui să fie îndepărtați în Uzbekistan sau în orice altă țară pe durata procedurii în fața Curții. Curtea a aflat mai târziu că avocatul care depusese cererea în fața Curții în numele reclamanților nu avea calitatea procesuală pentru a o depune: avocatul nu prezentase o împuternicire specifică pentru a reprezenta pe reclamanți; nu au existat circumstanțe excepționale care să fie permis avocatului să acționeze în numele reclamanților. Nu a existat niciun risc ca reclamanții să fie privați de protecția efectivă a drepturilor lor, întrucât aveau membri apropiați ai familiei în Uzbekistan cu care avuseseră contact periodic și care, la rândul lor, au păstrat legătura cu avocatul după presupusa răpire a reclamanților: era la îndemâna familiei apropiate a reclamanților să se plângă Curții în nume propriu și nu existau informații că au fost împiedicați să adreseze cereri Curții.

E. Exercițarea abuzivă a dreptului de a introduce o cerere individuală

79. În *N.A. împotriva Finlandei** (revizuire) Curtea a revizuit și a anulat hotărârea sa anterioară în această cauză – în care constatase că îndepărtarea tatălui reclamantului în Irak încălcă art. 2 și art. 3 din Convenție – în totalitate și a respins cererea ca fiind o exercitare abuzivă a dreptului de a introduce o cerere individuală în temeiul art. 35 § 3 lit. a) din Convenție, după ce ulterior a ieșit la iveală că documentele privind decesul tatălui reclamantului erau falsificate iar acesta era în viață în Irak. Curtea a constatat, în mod similar, că reprezintă un abuz de dreptul de a introduce o cerere atunci când un reclamant, care a susținut că detenția sa prelungită în vederea expulzării în țara sa de origine nu fusese justificată în temeiul art. 5 § 1 lit. f), susținuse că are altă naționalitate și refuzase să coopereze pentru clarificarea identității, deși autoritățile care intenționau să îl îndepărteze erau în contact de multă vreme cu omologii lor din presupusa țară de cetățenie și care, de asemenea, încercase să inducă în eroare Curtea cu privire la naționalitatea sa [a se vedea *Bencheref împotriva Suediei* (dec.)].

Lista cauzelor citate

Jurisprudența citată în prezentul ghid face trimitere la hotărâri sau decizii pronunțate de Curte, precum și la decizii sau rapoarte ale fostei Comisii Europene a Drepturilor Omului („Comisia”).

Dacă nu se specifică altfel după denumirea cauzei, referința citată este cea a unei hotărâri pe fond, pronunțată de o Cameră a Curții. Mențiunea „(dec.)” se referă la o decizie a Curții, iar mențiunea „(MC)” indică faptul că respectiva cauză a fost examinată de Marea Cameră.

Hotărârile Camerei care nu sunt definitive în sensul art. 44 din Convenție sunt marcate cu un asterisc în lista de mai jos. Art. 44 § 2 din Convenție prevede: „Hotărârea unei Camere devine definitivă a) atunci când părțile declară că ele nu vor cere retrimiteră cauzei în fața Marii Camere; sau b) la 3 luni de la data hotărârii, dacă retrimiteră cauzei în fața Marii Camere nu a fost cerută; sau c) atunci când Colegiul Marii Camere respinge cererea de retrimiteră formulată potrivit art. 43”. În cazurile în care Colegiul Marii Camere acceptă cererea de retrimiteră, hotărârea Camerei nu devine definitivă și nu produce așadar niciun efect juridic; hotărârea pronunțată ulterior de Marea Cameră este cea care rămâne definitivă.

Hyperlink-urile aferente cauzelor citate în versiunea electronică a ghidului fac trimitere la baza de date HUDOC (<http://hudoc.echr.coe.int>) care oferă acces la jurisprudența Curții (hotărâri și decizii pronunțate de Marea Cameră, de Cameră și de Comitet; avize consultative și rezumatele juridice extrase din Nota de informare privind jurisprudența), precum și la cea a fostei Comisii (decizii și rapoarte) și la rezoluțiile Comitetului de Miniștri.

Curtea pronunță hotărârile și deciziile sale în limba engleză sau franceză, cele două limbi oficiale ale acesteia. Baza de date HUDOC oferă, de asemenea, acces la traduceri ale unor cauze importante ale Curții în peste 30 de limbi neoficiale. În plus, include linkuri către aproximativ o sută de culegeri de jurisprudență online, elaborate de terți. Toate versiunile lingvistice disponibile pentru cauzele citate pot fi consultate accesând fila „Versiuni lingvistice” din baza de date *HUDOC*, filă pe care o veți observa după ce faceți clic pe hyperlink-ul cauzei.

—A—

- [A. și alții împotriva Regatului Unit](#) (MC), nr. 3455/05, CEDO 2009
- [A. împotriva Elveției](#), nr. 60342/16, 19 decembrie 2017
- [A.A. împotriva Regatului Unit](#), nr. 8000/08, 20 septembrie 2011
- [A.A. și alții împotriva Suediei](#), nr. 14499/09, 28 iunie 2012
- [A.B. și alții împotriva Franței](#), nr. 11593/12, 12 iulie 2016.
- [A.E.A. împotriva Greciei](#), nr. 39034/12, 15 martie 2018
- [A.F. împotriva Franței](#), nr. 80086/13, 15 ianuarie 2015
- [A.L.\(X.W.\) împotriva Rusiei](#), nr. 44095/14, 29 octombrie 2015
- [A.M. împotriva Franței](#), nr. 56324/13, 12 iulie 2016
- [A.M. împotriva Franței](#), nr. 12148/18, 29 aprilie 2019
- [A.M. împotriva Țărilor de Jos](#), nr. 29094/09, 5 iulie 2016
- [A.S. împotriva Franței](#), nr. 46240/15, 19 aprilie 2018
- [Abdi Mahamud împotriva Maltei](#), nr. 56796/13, 3 mai 2016
- [Abdolkhani și Karimnia împotriva Turciei](#), nr. 30471/08, 22 septembrie 2009
- [Abdulkhakov împotriva Rusiei](#), nr. 14743/11, 2 octombrie 2012
- [Abdullahi Elmi și Aweys Abubakar împotriva Maltei](#), nr. 25794/13 și 28151/13, 22 noiembrie 2016
- [Aboya Boa Jean împotriva Maltei](#), nr. 62676/16, 2 aprilie 2019

Abuhmaid împotriva Ucrainei, nr. 31183/13, 12 ianuarie 2017
Aden Ahmed împotriva Maltei, nr. 55352/12, 23 iulie 2013
Al Husin împotriva Bosniei și Herțegovinei (nr. 2), nr. 10112/16, 25 iunie 2019
Al Nashiri împotriva Poloniei, nr. 28761/11, 24 iulie 2014
Al-Saadoon și Mufdhi împotriva Regatului Unit, nr. 61498/08, CEDO 2010
Al-Zawatia împotriva Suediei (dec.), nr. 50068/08, 22 iunie 2010
Ali și alții împotriva Elveției și Italiei (dec.), nr. 30474/14, 4 octombrie 2016
Allanazarova împotriva Rusiei, nr. 46721/15, 14 februarie 2017
Alpeyeva și Dzhalagiya împotriva Rusiei, nr. 7549/09 și 33330/11, 12 iunie 2018
Amerkhanov împotriva Turciei, nr. 16026/12, 5 iunie 2018
Amuur împotriva Franței, 25 iunie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii 1996-III*
Andrejeva împotriva Letoniei (MC), nr. 55707/00, CEDO 2009
Aswat împotriva Regatului Unit, nr. 17299/12, 16 aprilie 2013
Auad împotriva Bulgariei, nr. 46390/10, 11 octombrie 2011
Azimov împotriva Rusiei, nr. 67474/11, 18 aprilie 2013

—B—

B și C împotriva Elveției, nr. 889/19 și 43987/16, 17 noiembrie 2020
B.A.C. împotriva Greciei, nr. 11981/15, 13 octombrie 2016
B.G. și alții împotriva Franței, nr. 63141/13, 10 septembrie 2020.
Babar Ahmad și alții împotriva Regatului Unit, nr. 24027/07 și alte 4, 10 aprilie 2012
Bah împotriva Țărilor de Jos (dec.), nr. 35751/20, 22 iunie 2021
Bah împotriva Regatului Unit, nr. 56328/07, CEDO 2011
Batykhairov împotriva Turciei, nr. 69929/12, 5 iunie 2018
Bencheref împotriva Suediei (dec.), nr. 9602/15, 5 decembrie 2017
Biao împotriva Danemarcei (MC), nr. 38590/10, 24 mai 2016
Bigaeva împotriva Greciei, nr. 26713/05, 28 mai 2009
Bistieva și alții împotriva Poloniei, nr. 75157/14, 10 aprilie 2018
Bivolaru și Moldovan împotriva Franței, nr. 40324/16 și 12623/17, 25 martie 2021
Butt împotriva Norvegiei, nr. 47017/09, 4 decembrie 2012

—C—

C.N. împotriva Regatului Unit, nr. 4239/08, 13 noiembrie 2012
C.N. și V. împotriva Franței, nr. 67724/09, 11 octombrie 2012.
Ceesay împotriva Austriei, nr. 72126/14, 16 noiembrie 2017
Chahal împotriva Regatului Unit(MC), 15 noiembrie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii 1996-V*
Chapman împotriva Regatului Unit (MC), nr. 27238/95, CEDO 2001-I
Chowdury și alții împotriva Greciei, nr. 21884/15, 30 martie 2017
Čonka împotriva Belgiei, nr. 51564/99, CEDO 2002-I

—D—

D împotriva Bulgariei, nr. 29447/17, 20 iulie 2021
D. împotriva Regatului Unit, 2 mai 1997, *Culegere de hotărâri și decizii 1997-III*
D.A. și alții împotriva Poloniei*, nr. 51246/17, 8 iulie 2021
Dalea împotriva Franței (dec.), nr. 964/07, 2 februarie 2010
Dbouba împotriva Turciei, nr. 15916/09, 13 iulie 2010

De Souza Ribeiro împotriva Franței (MC), nr. 22689/07, CEDO 2012
Dubovik împotriva Ucrainei, nr. 33210/07 și 41866/08, 15 octombrie 2009

—E—

E.H. împotriva Franței, nr. 39126/17, 22 iulie 2021
El Ghatet împotriva Elveției, nr. 56971/10, 8 noiembrie 2016
Eminbeyli împotriva Rusiei, nr. 42443/02, 26 februarie 2009

—F—

F.G. împotriva Suediei (MC), nr. 43611/11, 23 martie 2016

—G—

G.B. și alții împotriva Turcia, nr. 4633/15, 17 octombrie 2019
G.J. împotriva Spaniei (dec.), nr. 59172/12, 21 iunie 2016
G.R. împotriva Țărilor de Jos, nr. 22251/07, 10 ianuarie 2012
Gaygusuz împotriva Austriei, 16 septembrie 1996, *Culegere de hotărâri și decizii* 1996-IV
Gaspar împotriva Rusiei, nr. 23038/15, 12 iunie 2018
Gebremedhin [Gaberamadhien] împotriva Franței, nr. 25389/05, CEDO 2007-II
Genovese împotriva Maltei, nr. 53124/09, 11 octombrie 2011
Georgia împotriva Rusiei (I) (MC), nr. 13255/07, CEDO 2014 (extrase)

—H—

HA.A. împotriva Greciei, nr. 58387/11, 21 aprilie 2016
Harkins împotriva Regatului Unit (dec.) (MC), nr. 71537/14, 15 iunie 2017
Hasanbasic împotriva Elveției, nr. 52166/09, 11 iunie 2013
Hirsi Jamaa și alții împotriva Italiei (MC), nr. 27765/09, CEDO 2012
Hode și Abdi împotriva Regatului Unit, nr. 22341/09, 6 noiembrie 2012
Hoti împotriva Croației, nr. 63311/14, 26 aprilie 2018
Hunde împotriva Țărilor de Jos (dec.), nr. 17931/16, 5 iulie 2016
Hutchinson împotriva Regatului Unit (MC), nr. 57592/08, 17 ianuarie 2017

—I—

I.K. împotriva Elveției(dec.), nr. 21417/17, 19 decembrie 2017
I.M. împotriva Franței, nr. 9152/09, 2 februarie 2012
I.M. împotriva Elveției, nr. 23887/16, 9 aprilie 2019
Ilias și Ahmed împotriva Ungariei (MC), nr. 47287/15, 21 noiembrie 2019

—J—

J.H. împotriva Regatului Unit, nr. 48839/09, 20 decembrie 2011
J.K. și alții împotriva Suediei(MC), nr. 59166/12, 23 august 2016

J.N. împotriva Regatului Unit, nr. 37289/12, 19 mai 2016
J.R. și alții împotriva Greciei, nr. 22696/16, 25 ianuarie 2018
Jeunesse împotriva Țărilor de Jos (MC), nr. 12738/10, 3 octombrie 2014

—K—

K2 împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 42387/13, 7 februarie 2017
K.G. Belgiei, nr. 52548/15, 6 noiembrie 2018
K.I. împotriva Franței, nr. 5560/19, 15 aprilie 2021
Khachaturov împotriva Armeniei*, nr. 59687/17, 24 iunie 2021
Khachatryan și Konovalova împotriva Rusiei*, nr. 28895/14, 13 iulie 2021
Khan împotriva Franței, nr. 12267/16, 28 februarie 2019
Khan împotriva Germaniei (MC), nr. 38030/12, 21 septembrie 2016
Kaya împotriva Germaniei, nr. 31753/02, 28 iunie 2007
Kebe și alții împotriva Ucrainei, nr. 12552/12, 12 ianuarie 2017
Khlaifia și alții împotriva Italiei (MC), nr. 16483/12, 15 decembrie 2016
Khudyakova împotriva Rusiei, nr. 13476/04, 8 ianuarie 2009
Kim împotriva Rusiei, nr. 44260/13, 17 iulie 2014
Kiyutin împotriva Rusiei, nr. 2700/10, CEDO 2011
Koua Poirrez împotriva Franței, nr. 40892/98, CEDO 2003-X

—L—

L.E. împotriva Greciei, nr. 71545/12, 21 ianuarie 2016
L.M. alții împotriva Rusiei, nr. 40081/14 și alte 2, 15 octombrie 2015
L.O. împotriva Franței (dec.), nr. 4455/14, 26 mai 2015
Levakovic împotriva Danemarcei, nr. 7841/14, 23 octombrie 2018
Ljatifî împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei, nr. 19017/16, 17 mai 2018
Longa Yonkeu împotriva Letoniei, nr. 57229/09, 15 noiembrie 2011
Louled Massoud împotriva Maltei, nr. 24340/08, 27 iulie 2010
Luczak împotriva Poloniei, nr. 77782/01, 27 noiembrie 2007

—M—

M și alții împotriva Bulgariei, nr. 41416/08, 26 iulie 2011
M.A. împotriva Belgiei, nr. 19656/18, 27 octombrie 2020
M.A. împotriva Ciprului, nr. 41872/10, CEDO 2013
M.A. împotriva Danemarcei (MC), nr. 6697/18, 9 iulie 2021
M.A. împotriva Franței, nr. 9373/15, 1 februarie 2018
M.A. împotriva Elveției, nr. 52589/13, 18 noiembrie 2014
M.A. și alții împotriva Lituaniei, nr. 59793/17, 11 decembrie 2018
M.D. împotriva Franței, nr. 50376/13, 10 octombrie 2019
M.D. și A.D. împotriva Franței*, nr. 57035/18, 22 iulie 2021
M.D. și M.A. împotriva Belgiei, nr. 58689/12, 19 ianuarie 2016
M.G. împotriva Bulgariei, nr. 59297/12, 25 martie 2014
M.K. și alții împotriva Poloniei, nr. 40503/17 și alte 2, 23 iulie 2020
M.M. împotriva Bulgariei, nr. 75832/13, 8 iunie 2017
M.M. împotriva Elveției, nr. 59006/18, 8 decembrie 2020
M.M.R. împotriva Țărilor de Jos (dec.), nr. 64047/10, 24 mai 2016

M.N. și alții împotriva Belgiei (MC) (dec.), nr. 3599/18, 5 mai 2020
M.O. împotriva Elveției, nr. 41282/16, 20 iunie 2017
M.S.S. împotriva Belgiei și Greciei (MC), nr. 30696/09, CEDO 2011
M.Y.H. și alții împotriva Suediei, nr. 50859/10, 27 iunie 2013
Maaouia împotriva Franței (MC), nr. 39652/98, CEDO 2000-X
Mahdid și Haddar împotriva Austriei (dec.), nr. 74762/01, CEDO 2005-XIII (extrase)
Mahmundi și alții împotriva Greciei, nr. 14902/10, 31 iulie 2012
Makdoudi împotriva Belgiei, nr. 12848/15, 18 februarie 2020
Mamatkulov și Askarov împotriva Turciei (MC) nr. 46827/99 și 46951/99, CEDO 2005-I
Mamazhonov împotriva Rusiei, nr. 17239/13, 23 octombrie 2014
Mathloom împotriva Greciei, nr. 48883/07, 24 aprilie 2012
Maslov împotriva Austriei (MC), nr. 1638/03, CEDO 2008
Mikolenko împotriva Estoniei, nr. 10664/05, 8 octombrie 2009
Mir Isfahani împotriva Țărilor de Jos (dec.), nr. 31252/03, 31 august 2008
Moustahi împotriva Franței, nr. 9347/14, 25 iunie 2020
Mubilanzila Mayeka și Kaniki Mitunga împotriva Belgiei, nr. 13178/03, ECHR 2006-XI
Mugenzi împotriva Franței, nr. 52701/09, 10 iulie 2014
Muhammad și Muhammad împotriva României (MC), nr. 80982/12, 15 octombrie 2020
Muhammad Saqawat împotriva Belgiei, nr. 54962/18, 30 iunie 2020
Murray împotriva Țărilor de Jos (MC), nr. 10511/10, 26 aprilie 2016

—N—

N. și M. împotriva Rusiei (dec.), nr. 39496/14 și 39727/14, 26 aprilie 2016
N. împotriva Finlandei, nr. 38885/02, 26 iulie 2005
N. împotriva Suediei, nr. 23505/09, 20 iulie 2010
N. împotriva Regatului Unit (MC), nr. 26565/05, CEDO 2008
N.A. împotriva Finlandei, nr. 25244/18, 13 iulie 2021
N.D. și N.T. împotriva Spaniei (MC), nr. 8675/15 și 8697/15, 13 februarie 2020
N.H. și alții împotriva Franței, nr. 28820/13 și alte 2, 2 iulie 2020
N.T.P. și alții împotriva Franței, nr. 68862/13, 24 mai 2018.
Nada împotriva Elveției (MC), nr. 10593/08, CEDO 2012.
Nabil și alții împotriva Ucrainei, nr. 62116/12, 22 septembrie 2015
Ndidi împotriva Regatului Unit, nr. 41215/14, 14 septembrie 2017
Niedzwiecki împotriva Germaniei, nr. 58453/00, 25 octombrie 2005
Nolan și K. împotriva Rusiei, nr. 2512/04, 12 februarie 2009
Novruk și alții împotriva Rusiei, nr. 31039/11 și alte 4, 15 martie 2016
Nowak împotriva Ucrainei, nr. 60846/10, 31 martie 2011

—O—

O.M. împotriva Ungariei, nr. 9912/15, 5 iulie 2016
O'Donoghue și alții împotriva Regatului Unit, nr. 34848/07, CEDO 2010 (extrase)
Ojei împotriva Țărilor de Jos (dec.), nr. 64724/10, 14 martie 2017
Omwenyike împotriva Germaniei (dec.), nr. 44294/04, 20 noiembrie 2007
Onyejekwe împotriva Austriei (dec.), nr. 20203/11, 9 octombrie 2012
Othman (Abu Qatada) împotriva Regatului Unit, nr. 8139/09, CEDO 2012 (extrase)

—P—

Panjeheighalehei împotriva Danemarcei (dec.), nr. 11230/07, 13 octombrie 2009
Paposhvili împotriva Belgiei (MC), nr. 41738/10, 13 decembrie 2016
Piermont împotriva Franței, 27 aprilie 1995, seria A nr. 314
Ponomaryovi împotriva Bulgariei, nr. 5335/05, CEDO 2011
Popov împotriva Franței, nr. 39472/07 și 39474/07, 19 ianuarie 2012
Pormes împotriva Țărilor de Jos, nr. 25402/14, 28 iulie 2020

—R—

R.B.A.B. împotriva Țărilor de Jos, nr. 7211/06, 7 iunie 2016
R.D. împotriva Franței, nr. 34648/14, 16 iunie 2016
R.H. împotriva Suediei, nr. 4601/14, 10 septembrie 2015
R.R. și alții împotriva Ungariei, nr. 36037/17, 2 martie 2021
R.U. împotriva Greciei, nr. 2237/08, 7 iunie 2011
Rahimi împotriva Greciei, nr. 8687/08, 5 aprilie 2011
Ramadan împotriva Maltei, nr. 76136/12, 21 iunie 2016
Rantsev împotriva Ciprului și Rusiei, nr. 25965/04, CEDO 2010 (extras)
Riad și Idiab împotriva Belgiei, nr. 29787/03 și 29810/03, 24 ianuarie 2008
Rodrigues da Silva și Hoogkamer împotriva Țărilor de Jos, nr. 50435/99, CEDO 2006-I

—S—

S.D. împotriva Greciei, nr. 53541/07, 11 iunie 2009
S.F. și alții împotriva Bulgariei, nr. 8138/16, 7 decembrie 2017
Sh.D. și alții împotriva Greciei, a Austriei, a Croației, a Ungariei, a Macedoniei de Nord, a Serbiei și a Sloveniei, nr. 14165/16, 13 iunie 2019
S.Z. împotriva Greciei, nr. 66702/13, 21 iunie 2018
Saadi împotriva Italiei (MC), nr. 37201/06, CEDO 2008
Saadi împotriva Regatului Unit (MC), nr. 13229/03, CEDO 2008
Saidoun împotriva Greciei, nr. 40083/07, 28 octombrie 2010
Sakkal și Fares împotriva Turciei (dec.), nr. 52902/15, 7 iunie 2016
Sakir împotriva Greciei, nr. 48475/09, 24 martie 2016
Salah Sheekh împotriva Țărilor de Jos, nr. 1948/04, 11 ianuarie 2007
Savridin Dzhurayev împotriva Rusiei, nr. 71386/10, CEDO 2013 (extrase)
Schembri împotriva Maltei (dec.), nr. 66297/13, 19 septembrie 2017
Senigo Longue și alții împotriva Franței, nr. 19113/09, 10 iulie 2014.
Sergey Smirnov împotriva Rusiei (dec.), nr. 14085/04, 6 iulie 2006
Shahzad împotriva Ungariei*, nr. 12625/17, 8 iulie 2021
Shamayev și alții împotriva Georgiei și Rusiei, nr. 36378/02, CEDO 2005-III
Sharifi și alții împotriva Italiei și Greciei, nr. 16643/09, 21 octombrie 2014
Shiksaitov împotriva Slovaciei, nr. 56751/16 și 33762/17, 10 decembrie 2020
Shioshvili și alții împotriva Rusiei, nr. 19356/07, 20 decembrie 2016
Siliadin împotriva Franței, nr. 73316/01, CEDO 2005-VII
Singh împotriva Republicii Cehe, nr. 60538/00, 25 ianuarie 2005
Singh și alții împotriva Belgiei, nr. 33210/11, 2 octombrie 2012
Slivenko și alții împotriva Letoniei (dec.) (MC), nr. 48321/99, CEDO 2002-II (extrase)
Soering împotriva Regatului Unit, 7 iulie 1989, seria A nr. 161
Sow împotriva Belgiei, nr. 27081/13, 19 ianuarie 2016

Stamose împotriva Bulgariei, nr. 29713/05, CEDO 2012
Sudita Keita împotriva Ungariei, nr. 42321/15, 12 mai 2020
Sufi și Elmi împotriva Regatului Unit, nr. 8319/07 și 11449/07, 28 iunie 2011
Sultani împotriva Franței, nr. 45223/05, CEDO 2007-IV (extrase)
Suso Musa împotriva Maltei, nr. 42337/12, 23 iulie 2013

—T—

T.C.E. împotriva Germaniei, nr. 58681/12, 1 martie 2018
T.I. și alții împotriva Greciei, 40311/10, 18 iulie 2019
Taddeucci și McCall împotriva Italiei, nr. 51362/09, 30 iunie 2016
Tanda-Muzinga împotriva Franței, nr. 2260/10, 10 iulie 2014.
Tarakhel împotriva Elveției (MC), nr. 29217/12, CEDO 2014 (extrase)
Tehrani și alții împotriva Turciei, nr. 32940/08 și alte 2, 13 aprilie 2010
Thimothawes împotriva Belgiei, nr. 39061/11, 4 aprilie 2017
Thuo împotriva Ciprului, nr. 3869/07, 4 aprilie 2017
Trabelsi împotriva Belgiei, nr. 140/10, CEDO 2014 (extrase)

—U—

Üner împotriva Țărilor de Jos (MC), nr. 46410/99, CEDO 2006-XII
Unuane împotriva Regatului Unit, nr. 80343/17, 24 noiembrie 2020
Usmanov împotriva Rusiei, nr. 43936/18, 22 decembrie 2020

—V—

V.F. împotriva Franței (dec.), nr. 7196/10, 29 noiembrie 2011

—W—

Weller împotriva Ungariei, nr. 44399/05, 31 martie 2009

—X—

X împotriva Suediei, nr. 36417/16, 9 ianuarie 2018
X. împotriva Elveției, nr. 16744/14, 26 ianuarie 2017

—Y—

Yoh-Ekale Mwanje împotriva Belgiei, nr. 10486/10, 20 decembrie 2011

—Z—

Z.A. și alții împotriva Rusiei (MC), nr. 61411/15 și alte 3 cereri, 21 noiembrie 2019